

ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನತೀರ್ಥಗಳು

ತೀರ್ಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ೨೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದ. ಈ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುವಾಗ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳ, ಪವಿತ್ರವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂಬ ಅಂಶಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಲೂ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರ, ತೀರ್ಥದರ್ಶನ ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಬಲಕೆಯಲ್ಲವೆ. ತೀರ್ಥಗಳೆ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳು, ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಯಾತ್ರೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ. ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ತೀರ್ಥ ಯಾತ್ರೆಯು ಒಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಬೆಲೆದು ಬಂದಿದೆ.

ಆೈನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಯೂ , ಸುಮಾರು ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಂದ, ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ, ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರ ದರ್ಶನ ವಡಿಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಜೈನ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರ ಶಬ್ದ ಮಹತೆಅದ್ದು. ತೀರ್ಥವೆಂದರೆ ಮಾರ್ಗ, ಜೈನಪಥ. ಮುನಿಮಾರ್ಗ. ತೀರ್ಥವನ್ನು. ಮಾರ್ಗವನ್ನು ,ಸಂಸಾರವನ್ನು ದಾಟುವ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿದರು ತೀರ್ಥಂಕರರು. ಸನ್ಯಾಸಿ, ಸನ್ಯಾಸಿನಿ ,ಶ್ರಾವಕ (ಗೃಹಸ್ಥ), ಶ್ರಾವಕಿ (ಗೃಹಿಣಿ) ಎಂಬ ಚತುರ್ವಿಧ ತೀರ್ಥಾಸ್ಥಾಪಕರು ತೀರ್ಥಂಕರರು. ತೀರ್ಥಂಕರರ ಬಿಂಬ-ಮೂರ್ತಿಗಳು ಇರುವ ಜಿನಮಂದಿರಗಳನೂ ತೀರ್ಥಾವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಘೇವಪೂಜೆ. ಗುರೂಪಾಸ್ತಿ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ,ಸಯಮ ,ತಪ ಮತ್ತು ದಾನ- ಈ ಆರು ಮುಖ್ಯ. ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಜೈನ ಶ್ರಾವಕರು ಫ್ರತಿನಿತ್ಯ ಆಚರಿಸಬೇಕು.

ತೀರ್ಥಂಕರರು ಮೋಕ್ಷಪಡೆದ ನೆಲ. ಮೋಕ್ಷಭೂಮಿ ,ನಿರ್ಮಾಣ ಹೊಂದಿದ ಸ್ಥಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಭೂಮಿ. 'ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ೨೪ ತೀರ್ಥಂಕರರಲ್ಲಿ ಆದಿನಾಥರು ಅಷ್ಟಾಪದ (ಕೈಲಾಸಪರ್ವತ -ಹಿಮಾಲಯ) ದಲ್ಲಿಯೂ, ನೇಮಿನಾಥರು. ಊರ್ಕಯಂತ ಗಿರಿ. ಗಿರಿನಾರ್ (ಚಂಪಾಪುರಿ-ಬಿಹಾರ್) ,ಮಹಾವೀರರು ಪಾವಾಪುರಿಯಲೂ ನಿರ್ಮಾಣ ಹೊಂದಿದರು. ಇನ್ನುಳಿದ ೨೦ ಜನ ತೀರ್ಥಂಕರರು ಸಮ್ಮೇದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ (ಪಾರಸನ್ಮಾಥ ಪರ್ವತ -ಬಿಹಾರ)ನಿರ್ಮಾಣ ಪಡೆದರು, ಅದರಿಂದ ಸಮ್ಮಗಿರಿ ಯನ್ನು ತೀರ್ಥರಾಜ ಎಂದು ಗೌರವಿಸಲಾಗಿದೆ: ಆಚಾರ್ಯ ಕುಂದುಕುಂದರು. (ಕ್ರಿ. ೧-೨ ನೆಯಶತಮಾನ) ಫ್ರಾಕ್ಯತದಲ್ಲಿಯೂ ,ಆಚಾರ್ಯಪೊಜ್ಯಪಾದರು.(ಕ್ರಿ.ಶ. ೬ನೆಯ ಶ)ಸಂಸ್ಕೃತದಲೂ ರಚಿಸಿರುವ 'ನಿರ್ಮಾಣಭಕ್ತಿ' ಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ಫ್ರಸ್ತುತ ವಿಷಯದ ವರ್ಣನೆ..

ಅಟಾವಯಮ್ನಿ ಉಸಹೋ ಚಂಪಾವಿವಾಸುಪುಜ್ಜ ಜಿಣಣಾಹೋ
ಉಜ್ಜಂತೇ ಣೇಮಿಜಿಣೋ ಪಾವವ ಣವ್ವದೋ ಮಹಾವೀರೋ ||
ವೀಸಂತು ಜಿಣವರಿಂದಾ ಅಮರಾಸಾರು ವಂದಿದಾ ಧುದ ಕಿಲೇಸಾ
ಸಮ್ಮೇದೇ ಗಿರಿಸಿಹೇರೇ ಣವ್ವಾಣಗಯಾ ಣಮೋ ತೇಸಿಂ
ಅಷ್ಟಾಪಧೇ ವೃಷಭಶ್ಚಂಪಾಯಾಂ ವಾಸುಪೂಜ್ಯ ಜಿನನಾಥ;
ಊರ್ಕಯಂತೇ ನೇಮಿಜಿನ ;ಪಾವಾಯಾಂ ನಿವೃತ್ತೋ ಮಹಾವೀರ ;||
ವಿಂಶತಿಸ್ತು ಜಿನವರೇಂದ್ರಾ ಅಮರಾಸುರ ವಂದಿತಾ ಧುತಕೇಶಾ:
ಸಮ್ಮೇದೇ ಗಿರಿಶಿಖರೇ ನಿರ್ಮಾಣಗತಾ ನಮಸ್ತೇಭ್ಯಃ ||

ತೀರ್ಥಂಕರರಲ್ಲದ ಇತರ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಅರ್ಹತರು ಮೋಖಿಗಾಮಿಗಳಾದ ನೆಲವನ್ನು ತೀರ್ಥಕ್ಷೇವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದರೆ. ರಾನಾತಜಾಸ್ತಾನದಲ್ಲಿರುವ ಅಬು (ಅಬುಡ)ಬೆಟ್ಟ. ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿರುವ ಶತ್ರುಂಜಯ ಪರ್ವತ ಮೊದಲ್ಲಾದುವು; ಕೊಂಡಕುಂದೆ, ಕೊಪ್ಪಳ,

ಬಂದಳಿಕೆ (ಬಂದಣಗೆ) ಮುಕ್ಕಂದ,ಶ್ರವಣ ಬೆಳುಗೊಳ, ಶ್ರೀಪರ್ವತ ಹೊಂಬುಜ-
ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಅತಿಶಯ ಜೈನತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅತಿಶಯ
ಕ್ಷೇತ್ರಗಳೆಂದರೆ ಮಹಾಮುನಿಗಳ ಬದುಕುನಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯ ಘಟನೆಗಳು, ಪಾವಾಡಗಳು.
ನಡೆದ ಎಡೆಗಳು. ಶ್ರುತಕೇವಲಿ ಭದ್ರಬಾಹು ಮುನಿಯ ಸಲ್ಲೇಖನ ವ್ರತದಾರಣೆಯಿಂದ
ಮುಡಿಪಿದ ಜಾಗವಾಗಿ ಅತಿಶಯ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿದ್ದ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳವು ಬಾಗುಬಲಿ
(ಗೊಮ್ಮಟ) ಮೂರ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ಜಗಬ್ಲವ್ಯ ಮತ್ತತಿಶಯತೆಯಿಂದ ಕೀತಿಯ ತುತ್ತ
ತುದಿಗೇರಿತು. ವಿಜಾಪುರದ ಸಹಸ್ರ ಫಣ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಸಹ ಒಂದು
ಅತಿಶಯ ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಹೊಂಬುಜವಂತೂ ಜಿನಶಾಸನದೇವಿ
ಪದ್ಮಾವತೀಯಕ್ಷಿಯು ಇಯುವ ದೊಡ್ಡ ಅತಿಶಯ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ನೀವಾಣ ಭೂಮಿ,ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರ. ಅತಿಶಯ ಕ್ಷೇತ್ರ- ಎಲ್ಲವೂ
ತೀರ್ಥಗಳಾಗಿ, ಯಾತ್ರಾಸ್ಥಳಗಳಾಗಿ, ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳಗಳಾಗಿ, ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿವೆ.
ಫ್ರಸಿದ್ದವಾದ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವದ ಐದು 'ಪಂಚತೀರ್ಥ' ಗಳಲ್ಲದೆ. (ಕೃಲಾಸ. ಚಂಪಾ,
ಗಿರಿನಾರ್, ಪಾವಾ, ಸಮ್ಮೇದಶಿಖರ). ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿ ಇರುವ ಸಣ್ಣ ಹಾಗೂ
ಸ್ಥಳೀಯ 'ಪಂಚತೀರ್ಥಿಗಳೂ ಇವೆ. ಉತ್ತರ ಗುಜರಾತಿನ ಪಂಚತೀರ್ಥಿಗಳೆಂದರೆ
ಚರುಪ್ಪ, ಮೇತ್ರನ ,ಭಿಲ್ಲಿ ,ಕಂಬೋಇ, ತರಂಗ, ಸೀಮಂದರಸ್ವಾಮಿ
(ಮೆಹ್ನದಲ್ಲಿದೆ).ವಲಂ ಚನಸ್ಮ , ಗಭು, ಬೋಯನಿ, ಪನ್ನರ್. ರಂಕೇಶ್ವರದ
ಪಂಚತೀರ್ಥಿಗಳೆಂದರೆ ರಥನಪುರ,ಸಮಿ, ಮುಜ್ಜರ ,ವಡಗಾಂ, ಉಪರಿಯಲ. ಇದೇ.
ರೀತಿ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ, ಮಾವರ್, ಕುರುವಾ, ಅಹ್ಮದಾಬಾದು, ಕಚ್ಛ-
ಭದ್ರೇಶ್ವರ,ಶತ್ರುಂಜಯ, ಬರೋಡ, ಗಿರಿನಾರ್- ಇವುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ
'ಪಂಚತೀರ್ಥಿಗಳೂ ಇವೆ, ಈ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ತೀರ್ಥಗಳಿಗೆ 'ಪಂಚತೀರ್ಥಿಗಳಿಗೆ

‘ಪಂಚತೀರ್ಥ’ ಎಂದು ಗೆಸರು ಇದ್ದರೂ ,ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಐದೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚೊ ಇರಬಹುದು , ಇವೆ. .

ತೀರ್ಥವಂದನೆ, ತೀರ್ಥಪೂಜೆ, ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ಇವು ಬಾಹ್ಯಾಚರಣೆಗಳು, ‘ದ್ರವ್ಯಪೂಜೆ’ಗೆ ಸೇರಿವೆ, ‘ಬಾಹ್ಯತಪ’ಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆ. ಆದರೆ ಜೈನಚಾರ್ಯರು ಬಾಹ್ಯಪೂಜೆಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒತ್ತು ಮತ್ತು ಮಃವತವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸೃದ್ಧಾಂತಿಕವಾಗಿ ಫಲಿತಪಾದಿಸಿರುವುದು‘ಭಾವಾಪೂಜೆ’ ಯನ್ನು .ದ್ರವ್ಯಪೂಜೆಯಿಂದ ಮಾಡುವ ದೇವಪೂಜೆಯು ಧರ್ಮ ಫಲಭಾವನೆಯನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಶ್ರಾವಕ ವರ್ಗವನ್ನು ಲೈಕಿಕದಿಂದ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕದತ್ತ ಹೊರಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಅದರಿಂದ ವರ್ಷದ ಎಲ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ತೀರ್ಥಸಂದರ್ಶನ ನಡೆದಿರುತ್ತದೆ ವಿಶೇಷ ಪೂಜೆ ಉತ್ಸವಾದಿ ಹಬ್ಬಗಳು ಇರದ ದಿನಗಳಲೂ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದುಂಟು. ಜೈನದರ್ಮ ಮಾನ್ಯ. ಮಾಡಿದ ಪವಿತ್ರ ಹಾಗೂ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಹತ್ತಾರು ಬಾರಿ ಯಾತ್ರೆ ಮಾಡುವುದು ಸರ್ವೆ ಸಾಮಾನ್ಯ. ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಒಮೆಯಾದರೂ ಈ ನೀವಾಣ ಭೂಮಿಗಳಿಗೆ, ಅತಿಶಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ಕಡ್ಡಾಯ. ಫಾಚೀನ ಮತ್ತು ಮದ್ಯಲೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ತೀರ್ಥಸ್ಥಳಗಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಹಾಗೂ ವಿಸಾರವಾದ ನಾನಾ ವರ್ಣನೆಗಳಿವೆ, ಹಾಗೆಯೇ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಫಲಗಳನ್ನು ,ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ಸಹ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕುಟುಂಬದ ಬಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇಡೀ ಕುಟುಂಬದವರು, ನೆರೆಹೊರೆಯವರು. ಒಂದು ಹುಂಪು-ಹೀಗೆ ಹೇಹೆ ಬೇಕಾದರೂ, ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಒಂಪಿಯಾಗಿಯೊ ಒಟ್ಟಾಗಿಯೊ ತೀರ್ಥ(ಕ್ಷೇತ್ರ) ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದು.ತೀರ್ಥವಂದನಾ ಯಾತ್ರೆ, ಐದು ದಿನಕ್ಕೊ ಮೀರಿದ ಧೀರ್ಘಕಾಲಿಕ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ -ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ. ಬಹಳ ಕಾಲದಿಂದ

ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ.ಜಿನಮುನಿಗಳು ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ. ವರ್ಷಕಾಲ(ಚತುರ್ಮಾಸ - ಚೋರ್ಮಾಸು-ಮಳೆಗಾಲ)ಹೊರೆತು ಪಡಿಸಿ.ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ನಿಲ್ಲುವ ನಿಯಮಗಳಿಲ್ಲ.ಗ್ರಾಮೇ ಏಕರಾತ್ರ, ನಗರೇ ಪಂಚರಾತ್ರಂ, ಅಟವ್ಯಾಂ ದಶರಾತ್ರಂ ಅಂಬೀ ಫ್ರಾಕರ, ಯತಿಧರ್ಮ ಫ್ರಣೀತ ನೀತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವರು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ನಿಗ್ರಂಥ ಸವಣರಿಗೆ ಫೈತ್ಯೇಕ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯ ಅಗತ್ಯ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಜೈನ ಮುನಿಗಳು ಮತ್ತು ಆರ್ಯಿಕೆಯರನ್ನು ಜಂಗಮ ತೀರ್ಥಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಸ್ಥಾನಿಕವಾಸಿಗಳಲೂ ತೇರಾಪಂಠಿಗಳಲೂ ಜೈನಚಾರ್ಯರು ಇರುವಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವುದೇ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ. ಜಿನೋಪದಿಷ್ಟ ಉಪದೇಶವಾಣ ಇರುವ ಆಗಮಗಳೆ ಭಾವತೀರ್ಥಗಳು, ಅವನ್ನು ಪಠಿಸಿ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡುವುದೇ ಭಾವಪೂಜೆ. ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ದ್ರವ್ಯ ತೀರ್ಥಗಳು. ಸ್ಥಾವರ ತೀರ್ಥಗಳು, ಇವುಗಳಿಗೆ ಮಾಡುವ ಪೂಜೆ ದ್ರವ್ಯ ಪೂಜೆ .

ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ದರ್ಶನಾರ್ಥಿಯು ಕೆಲವು ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧನಾಗಿ ಯಾತ್ರೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು.

೧. ಒಪ್ಪೊತ್ತು ಹಗಲು ಆಹಾರ, ದಿನದಲ್ಲಿಒಂದೇ ಊಟ
೨. ಿಲದ ಮೇಲೆ ಮಲಗುವುದು
೩. (ಬರಿ) ಲಾಲಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದು
೪. (ಜೈನ) ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇರುವುದು (ಸಮ್ಯಕ್ಜ್ಞ)
೫. ಸಜಿವ ಹಸಿಯ ತರಕಾರಿ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳ ದಿರುವುದು
೬. ಬ್ರಹ್ಮ ಚರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು

ಇದರ ಜತೆಗೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಿಯು ಇನ್ನಾರು ಕತವ್ಯಗಳನ್ನು ಸಹ ಪಾಲಿಸಬೇಕು:

- ೧, ದಾನ ೨. ತಪ ,೩ ಉಪವೇಷ್ಠಾಷಣ, ೪. ಭಕ್ತಿಗೀತ ಅಂದರೆ ವಾದ್ಯ

ನುಡಿಸುವುದು- ವಾಚಿಸುದು (ಗೀತ-ವಾಚಿಂತ್ರ), ಋ ಸ್ತುತಿ-ಸ್ತೋತ್ರ (ಹಾಡುವುದು) ೬.
ಪ್ರೇಕ್ಷಣ -ಬಸದಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಸಮರ್ಪಣ ಇವುಗಳಿಗೆ ಅತಿಚಾರಗಳ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಕೂಡ
ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ತೀರ್ಥಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರಲು ಅಪೇಕ್ಷಯಿದ್ದರೂ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಅನನಿಕೂಲ
ಇರುವವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳ ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯ ನ್ಯನಸೆಯಿದೆ. ಹೀಗೆ ಧರ್ಮ
ಫಲಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದವರಿಗೆ 'ಸಂಘಪತಿ' ಎಂಬ ಫಲಶಸ್ತಿಯಿತ್ತು ಸಂಮಾನಿಸುವರು;
ಸಂಘಪತಿಯ ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ 'ಸಂಘಿ' ಎಂಬ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರಾಗುವುದು . ಇಂಥ
ದಾನಿಗಳು ತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ, ಜಿನಬಿಂಬದಾನ ಮಾಡುವುದು ಂಟು.
ಜೈನ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಜಿನಬಿಂಬ-ಮೂರ್ತಿಗಳು ವಿಪುಲವಾದ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಗಲು ಈ
ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಶಮದಾಬಾದಿನಿಂದ ಶತ್ರುಂಜಯ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಉಚಿತ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ
ಮಾಡಿಸಿದನು. ಆತೀರ್ಥಯಾತ್ರಾ ತಂಡದಲ್ಲಿ ೪೦೦ ಮುನಿಗಳು, ೭೦೦ ಆರ್ಯಿಕೆಯರು.
೧೫,೦೦೦ ಶ್ರಾವಕರು ,೧೨೦೦ ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿಗಳು , ೨೦೦ ಕಾವಲುಗಾರರು, ೧೦೦
ಸ್ವಯಂಸೇವಕರು ಇದ್ದರೆಂದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಅಗಾದತೆ ಎಷ್ಟುಬುದನ್ನು
ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು .ಸಮಣ ಸಮುದಾಯ ಮತ್ತು ಶ್ರಾವಕವರ್ಗ ಸೇರಿ ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ
ತೀರ್ಥವದನೆಗೆ ತೊಡಗುವುದು ಸಾಮುದಾಯಕ ಶೋಭೆಗೂ ವ್ಯಾಪಕ
ಧರ್ಮಫಲಭಾವನೆಗೂ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜೈನ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದಿಲ್ಲ. ಈ
ಪುಟ್ಟ ಸಂಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಂಥದೊಂದು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಕೆಯಾಗುವ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತರೂಪದ ಫಲಿತ
ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ; ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ 'ತೀರ್ತ'ಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದು, ಅವುಗಳ
ಸಂಬಧವಾಗಿ ಅತಿ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.

೧. ಒಂದು ನಿಸದಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬಬ್ಬ 'ತೀರ್ತದ ಗೊರವಡಿ'ಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[ಎ.ಕ.೨,೬(೫) ಕ್ರಿ.ಶ, ಲನೆಯ ಶ.ಪು. ೬]

೨. ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿದ್ದ (ಮುಖ್ಯ) ಬಸದಿಗೆ 'ತೀರ್ತದ ಬಸದಿ' ಎಂದು ಹೆಲ್ಲಿದೆ [೧. ಸೌ೧೧.೧೫.೫೯೮ ೧೨ ನೆಯ ಶ, ತಮ್ಮ ಧಡ್ಡಿ (ಬಿಜಾಪುರ ಜಿ/ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ ತಾ). ಪು. ೩೯೧] ೨. ಎ.ಕ.೨, ೫೨೦ (೪೮೪) ಮತ್ತು ೫೨೧ (೪೮೫) ೧೧ನೆಯ ಶ.]

೩. ಶ್ರೀಮತ ಪಟ್ಟಣಸ್ವಾಮಿ ನೊಕೆಯ್ ಸೆಟ್ಟಿಯನ್ನು 'ಜಂಗಮತೀರ್ತ' ವೆಂದು ಫುಶಂಸಿಸಲಾಗಿದೆ [ಎ.ಕ. ೮, ನಗರ ೫೭. ೧೦೭೭. ಹೊಂಬುಜ-(ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿ/ ನಗರ ತಾ) ಪು. ೩೮೫. ಸಾಲು;೨೨-೩೧] ನೋಡಿ ; ನಾಗರಾಜಯ್ಯಹಂಪ; ಸಾಂತರರು-ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ೧೯೯೭

೪. ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಮಾಡುವ ವಂದನೆ ತೀರ್ಥವಂದನೆ. ಬಬ್ಬ ಶ್ರಾವಕನು ತೀರ್ಥವನ್ನು ವಂದಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಶಾಸನ ದಾಖಲಿಸಿದೆ [ಎ.ಕ.೧೧ (೧೯೭೩) ೫(೪) ೧೦ ಶ. ಪು. ೬ ಸಾಲು;೧-೨] ಮಲ್ಲಿಸೇನ ಬಟಾರರ ಗುಡ್ಡಂ ಚಱುಚಯ್ಯಂ ತೀರ್ತಮಂ ಬಂದಿಸಿದಂ.

೫. ಪ್ರಾಚೀನ ಹಾಗೂ ಈ ಭಾಗದ ಮೂಲ ತೀರ್ಥ(ಪುಣ್ಯ) ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಆದಿತೀರ್ತ' ಎಂದು ಹೆಲ್ಲಲಾಗಿದೆ.

ಕೆಲ್ಲಂಗೇಱುಯ ತೀರ್ಥವನೂ [ಎ. ಕ. ೨, ೪೭೬ (೩೪೫) ೧೧೫೯. ಚೈ. ೨೮೯ ಸಾಲು ;೪೫] ಕೊಪಣ ತೀರ್ಥವನೂ[ಅದೇ:೫೩೨ (೨೮೪) ೧೨ ಶ. ಜಿನನಾಥಪುರ. ಪು೩೨೮, ಸಾಲು : ೨೭] ಆದಿ ತೀರ್ಥವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದಿಜಿನರಾದ ಆದಿನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರರನ್ನು 'ಆದಿತೀರ್ತ'ವೆಂದು ಕರೆಯುವುದುಂಟು. i. ಈ ಭವಕ್ಕೆಂಟನೆಯ

ಭವದೊಳ ಭರತದೊಳ ನೀನಾದಿ ತೀರ್ಥ ಫಲವರ್ತಕನಾದಂದೀ ಶ್ರೀವೆಮತಿ ದಾನತೀರ್ಥ
ಫಲವರ್ತಕಂ ಶ್ರೀಯಾಂಸನಕ್ಕುಂ [ಪಂಪ: ಆದಿಪುರಾಣ ೫-೧೩೩]

೧. ಶ್ರೀಮತವಿತ್ರ+ಅಕಳಮನನ್ತ ಕಲಂ

ಸ್ವಾಯಂಭುವಂ ಸಕಳ ಮಂಗಳಮಾದಿ ತೀರ್ಥಂ
ನಿತೋತ್ಸವಂ ಮಣಮಯಂ ನಿಳಯಂ ಜಿನಾನಾಂ
ತೃಳೋಕ್ಯ ಭೂಷಣಮಹಂ ಶರಣಂ ಪುಪದ್ಯೇ ||

[ಎ. ಕ. ೮-೨, ಸಾಗರ ೧೫೯ . ೧೧೫೯. ಲೆರಕೆರೆ (ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿ/ಸಾಗರ ತಾ.) ಪು.
೩೩೧-೩೩]

ಆಧಿನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಬಸದಿ ಇದ್ದ ಸ್ಥಳವೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ 'ಆದಿ ತೀರ್ಥ ' ಎಂಬ
ಹೆಸರಾಯಿತೆ? ತುಂಬ ಫ್ರಾಚೀನವಾದ ತೀರ್ಥವೆಂಬ ಅರ್ಥವೆಂಬ ಈ ಶಬ್ದ ಫ್ರಾಯೋಗವಾಯಿತೆ
? ಎಂಬುದು ಚಿಂತನೀಯವಾದುದು. 'ಮಹಾತೀರ್ಥ' ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಶಬ್ದವೂ ಇರುವುದರಿಂದ
ಈಪದದ ಅರ್ಥ ಫ್ರತೀತಿಗೆ ಬೆಳಕುಬೀರಬಹುದು. ಇದರ ಸಂಬಂಧವಾದ ಉಲೇಖ; ಪ್ರಿಯದಿನ್ದಂ
ಹುಳ ಸೇನಾಪತಿ ಕೊಪಣ ಮಹಾತೀರ್ಥದೊಳ. ಬಹು ಕನಕಮನಾ ಕ್ಷೇತ್ರಜರ್ಗಿತ್ತು [ಎ,ಕ. ೨,
೪೨೬ (೩೪೫) ೧೧೫೯. ಪು.೨೮೯] ಈ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರವಾದ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕೆಲ್ಲಂಗೇಲ್
ತೀರ್ಥ ಕುರಿತ ವಿವೇಚನೆಯ ಕಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು.

೬. ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆ ಬಾಗೇವಾಡಿ ತಾಲೂಕು ಇಂಗಳೇಶ್ವರ ತೀರ್ಥವೂ ಇಂಗಳೇಶ್ವರ ಬಳಿಯೂ
ಜೈನ ಪರಂಪರೆ ಯಲ್ಲಿ ವಿ ಶೇಷೆ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದೆ.

ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀಮದಿಂಗಳೇಶ್ವರದ ತೀರ್ತದ ಬಸದಿಯಾ

ಚಾಯ್ಕರು ದೇವಚಂದ್ರ ಭಟ್ಟಾರಕ ದೇವರ

ಗುಡ್ಡ ಬಮ್ಮ ಗಾವುಣ್ಣನ ಪುತ್ರ ಭೋಗಗಾವುಣ್ಣನ ನಿಷಿದಿ

[ಸೌ. ಇ. ಇ ೨. ೧೫ . ೫೯೮. ೧೨ ಶ. ತಮ್ಮ ಧಡ್ಡಿ (ಬಿಜಾಪುರ ಜಿ/
ಮದ್ದೇಬಿಹಾಳ ತಾ.) ಪು. ೩೯೧]

ಈಶಾಸನೋಕ್ತ ದೇವಚಂದ್ರ ಭಟ್ಟಾರಕರು, ಚಾಳುಕ್ಯ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲ ಒಂದನೆಯ
ಸೋಮೇಶ್ವರ ಚಕ್ರಿಯ ಮಗನಾದ 'ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ-ವಿಜಯಾದಿತ್ಯ- ಕೀರ್ತಿವರ್ಮ'ನ
ಹುರುಗಳೆಂಬುದು ವಿಶೇಷ ಗಮನಿಕೆಗೆ ಅರ್ಹವಾದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವದ ಉಲೇಖ,
[ನಾಗರಾಯ್, ಹಂಪ : ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ -ವಿಜಯಾದಿತ್ಯ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮ; ೧೯೯೬]ಕಲಾಣ್ಯ
ಚಾಳುಕ್ಯರ ತೀರ್ತದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಇನೂ ಕೆಲವು ಶಾಸನ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿವೆ.
ಇಂಗಳಿಗೆಯ(ಗುಲ್ಬರ್ಗ ಜಿ/) ಬಸದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಚಾಳುಕ್ಯರ ಆರನೆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ರಾಣ
(ಕಲುಚುರಿ) ಜಾಕದೇವಿಯು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೦೯೪ ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದಳು [ಎ.ಆರ್.ಐ.ಇ.೧೯೬೦.ಬಿ.-೪೪೧:
ಜೆಎಸ್‌ಐ (೧೯೫೭) .ಪು. ೨೩೬-೩೯. ೧೦೯೫] ಇಂಗಳೇಶ್ವರ ತೀರ್ಥಬಳಿ ಸಂಬಂದವಾಗಿ
ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾದ ಶಾಸನಗಳು : ಸೌ. ಇ. ಇ. ೧೫, ೫೪೪. ೧೧೬೦ : ಅದೇ ೫೫೦ . ೧೧೯೪:
ಅದೇ ೬೦೫ .೧೨೧೨: ಅದೇ ೬೦೬ .೧೨೧೫: ಎ.ಕ.೭, ನಾಮಂ ೭೨.೧೧೮೩ ಅಳಿಸಂದ್ರ:
ಎ.ಕ.೪. ಪಿರಿಯಪಟ್ಟಣ ೧೨೫.೧೩೮೪. ರಾವಂದೂರು: ಎ.ಕ. ೧೧೧. 'ನಂಜನಗೂಡು ೧೩೭.
೧೩೭೨. ಹುಲ್ಲಳಿ -ಇತ್ಯಾದಿ.

೭. ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲೆ ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲೂಕು ಕಂಬದಹಳ್ಳಿ ತೀರ್ತವು ಬಿಂಡಗನವಿಲೆ ತೀರ್ತದ
ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಏಳು ಬಸದಿಗಳಿದ್ದವು. :ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ

ಹಾಳಾಗಿವೆ. ಪಂಚಕೂಟ ಬಸದಿ, ಬೆಟ್ಟದ ಚಂದ್ರಪ್ರಭಸ್ವಾಮಿ [ಎ.ಕ. (೧೯೭೯) ನಾಮಂ. ೩೭(೧೪ ನಾಮಂ ೧೩೪) ಪು. ೨೪] ಶಾನ್ತಿನ್ನಾಥ ಧೇವರ ಬಸದಿ [ಅದೇ: ನಾಮಂ. ೩೦(೧೪ ನಾಮಂ.೧೩೦) ಪು. ೧೯] ಮೊದಲಾದ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಕಂಬದಹಳ್ಳಿ ತೀರ್ಥವು ಹನಸೋಗೆ ಮಠಕ್ಕೆ ಪುತ್ರಿಬದ್ಧವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ. [ಅದೇ: ನಾಮಂ. ೨೬ (೪ನಾಮಂ ೨೦) ೧೧೬೮. ಕಂಬಹಳಿ ಪು. ೧೭ ಸಾಲು:೨] ಜಗತೆ ಇದು ಚಂಗಾಳ್ವರಿಗೂ (ಚಂಗಿಕುಳ) ಆರಾಧ್ಯವೆನಿಸಿತ್ತು [ಅದೇ: ನಾಮಂ. ೨೯(೧೪ ನಾಮಂ ೧೨೯) ೧೧೭೪. ಕಂಬದಹಳ್ಳಿ ಪು. ೧೮] ಆದರೆ ಮುಂದಿನ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಂಬದಹಳ್ಳಿ ತೀರ್ಥಕ್ಕೆ ಎಕ್ಕೋಟಜಿನಾಲಯ ವೆಂದು ಮರುಹೆಸರು ದೊರೆತು, ಆ ಕಾಲ ಘಟ್ಟದಮತೀಯ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ತಲಪಿದ ನೆಲೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ: ಮೂಲ ಸಂಘ ದೇಸಿಗ ಗಣ ಪುಸ್ತಕಗಚ್ಚದಕಂಬದ ಹಳಿಯ ತೀರ್ಥವ ಎಕ್ಕೋಟ ಜಿನಾಲಯವೆಂದು ಹೆಸರುಂ ಭೇರೀ ಪಂಚಮಹಾಶಬ್ದವಂ ಎಕ್ಕೋಟ ಮಹಾರುದ್ರಾರಿಳ್ಳು ಕೊಟ್ಟರು ಅದನಾಗದೆಂದವಂ ಶಿವದೋಹಿ [ಅದೇ: ನಾಮಂ.೩೧ (೧೪ ನಾಮಂ ೧೩೧) ೧೩ ಶ. ಕಂಬದಹಳಿ ಪು. ೧೯ ಸಾಲು: ೨].

೮. ಕಡಸತವಾದಿ ತೀರ್ಥ- ಕಳಸತವಾದಿ ತೀರ್ಥ ಕುರಿತು ಎರಡು ಶಾಸನ ಪುಯೋಗಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಇವೆರಡು ರೂಪಗಳೂ ಒಂದೇ ಊರಿನ ಭಿನ್ನನಾಮ ರೂಪಗಳೆಂಬುದು ರೂಪಗಳೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಯ.ಕಡ(ಳ) ಸತವಾದಿಯು ಶ್ರವಣ ಬೆಳುಗೊಳದ ನೆರೆಹೊರೆಯ ಗ್ರಾಮ. ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಎರಡು ದಾನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ತೀರ್ಥದ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬಂದಿದೆ.

೯. ಶ್ರೀ ಮದ್ದೇವಣ್ಣಿ ಭಟ್ಟಾರಕರ ಗುಡ್ಡಿ ಮಾಳೆಬ್ಬೆ ಕಡಸತವಾದಿಯ ತೀರ್ಥದ ಬಸದಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಳು

[ಎ.ಕ. ೨, (೧೯೭೩) ೫೨೦ (೪೮೪)೧೧ ಶ. ಪು.೩೨೨]

ಆ ಶ್ರೀಮತ ಕಣಬೆ ಕನ್ನಿಯರು ಕಳಸತವಾದಿಯ ತೀರ್ಥದ ಬಸದಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಳ

[ಎ. ಕ. ೨, (೧೯೭೩) ೫೨೦ (೪೮೪) ೧೧ಶ. ಪು. ೩೨೨]

ಆ ಶ್ರೀಮತ ಕಣಬೆ ಕನ್ನಿಯರು ಕಲಸತವಾದಿಯ ತೀರ್ಥದಬಸದಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರ [ಅದೇ: ೫೨೧ (೪೮೫) ೧೧. 'ಶ.] ದಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಇಬ್ಬರೂ ಮಹಿಳೆಯರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಬಬಾಕೆ ಶ್ರಾವಕಿ (ಗೃಹಿಣಿ). ಇನೊಬ್ಬಾಕೆ ಆರ್ಯಿಕೆ (ಕಂತಿ, ಸನ್ಯಾಸಿನಿ), ಇಬ್ಬರೂ ದಾನಕೊಟ್ಟುದ್ದು ಒಂದೊಂದು ಜಿನ ಬಿಂಬಗಲನ್ನು ದನವಾಗಿ. ಕೊಟ್ಟ ಪಂಚಲೋಹದ ಜಿನಬಿಂಬಗಳ ಪಾದ ಪೀಠದ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡೆರಡು ಸಾಲಿನ ಶಾಸನ ಬರೆಹದ ಒಕ್ಕಣೆಯಿದೆ. ಈ ಶಾಸನೋಕ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಲ ಇತಿವೃತ್ತವನ್ನು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಮಹಿತಿ ಯಿಂದ ಗುರುತಿಸಬಹುದೆ ಎಂದು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ್ದೇನೆ.

೧. ಬಬ್ಬ ಕಣಬ್ಬರಸಿಯ ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ಮೂವಟು ತಮ್ಮಂದಿರುಗಲಾಅದ ಚಾಮಯ್ಯ ದಮ್ಮಡಯ್ಯ ನಾಗವಮ್ಮರು ಬೆಳುಗೊಲಕ್ಕೆ ಬಂದು ದೆವರಿಗೆ ವಂದನೆ ಮಾಡಿದರೆಂದು, ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಕಿದೊಣೆಯ ಪ್ಪಶಿಮಕ್ಕೆ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತಲಾಗಿರುವ ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶಾಸನ ಹೇಳುತ್ತದೆ. [ಅದೇ: ೨೪೧ (೪೬೬) ಪು. ೧೫೧] ನಾಮಸಾದ್ಯಶ್ಯ ಹಾಗೂ ಕಾಲದ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಕಣಬ್ಬರಸಿಯೂ ಕಣಬೆ ಕಂತಿಯೂ ಅಭಿನ್ನರೆಂದು ಸಾಪಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಅಂದರೆ ಕಣಬ್ಬರಸಿಯೂ ಕಣಬೆ ಕಂತಿಯೂ ಅಭಿನ್ನರೆಂದು ಸಾಪಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಅಂದರೆ ಕಣಬ್ಬರಸಿಯು ಬೆಳುಗೊಲಕ್ಕೆ

ತೀರ್ಥವಂದನೆಗೆ ಒಂದು, ದೀಕ್ಷೆ ಹೊಂದಿ ಕಣಬ್ಬಕಂತಿ ಆಗಿಕಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವಂತೂ ಇದೆ.

೨. ಮಾಳಬ್ಬೆ ಶ್ರಾವಕಿಯ ಗುರುಗಲಾದ ದೇವಣಂದಿ ಭಟಾರಕರೂ (ಶ್ರಭೆ) ಚಿಕ್ಕ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಬಸದಿಯ ಬಲಗಡೆ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಜಿ೨(೪೯) ನೆಯ ಸಂಖ್ಯೆಯ. ಹತ್ತನೆಯ ಶ. ದ. ಶಾಸನೋಕ್ತ ದೇವನಂದಿ ಬಳರರೂ ಬಬ್ಬರೇ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. [ಅದೇ.: ಜಿ೨ (೪೯) ೧೦ ಶ. ಪು೧೭]

ಕ (೪) ಡ ಸಠ ವಾದಿ ತೀರ್ಥ ಣು. ಹ ತ್ತನಿರು ಶ ತಮಾನದ ಅಠ ಥ ದ ಷೀಳಿಗಾಗಲೇನೆ

ಜಿ ತಿಣಾಲಿಯು ಶಾಸ್ತ್ರ. ಕ ನಕ ಗಿರು ತೀರ್ಥ ಣು ವೇಲಿನ ಬಸದಿಯು ನ್ನ ಕ್ರಿಶ , ೯೦೯ ರಲ್ಲಿ

ಇಮ್ಮ ಡೆಲ ಫು ತಿಯ ಹೇಳಿದ. ಇದರಿಂದ ಇನೂ ಹಿಂದಿರೇ , ಪ್ರಾರು : ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶ ದ

ಆದಿಬಾಗ ದಲ್ಲಿರೇ ಇಲ್ಲಿ ಇನೊಂದು ಬಸ ದಿ ಇದ್ದಿತು ತಿಳಿಯಬಹುದು .

ವ ಡ್ಯ ಜಿ ವ ದ್ಧು ರು ಅಲೂಕು ಕ ಳೆಗಿರಿರು ಶಾಸ ನ್ನು ಈ ಕ ನಳಿರಿ ತೀರ್ಥ ಣವನೂ

ಅದ ರ ಆಕಾರು ಣನೂ. ಗ ಠರ ಅಳಿಕ್ಕಿಯು ನ್ನ. ಮ ಣ್ಣ ರು ರನ ಬಸ ದಿಯು ನ್ನ

ಕ ಟ್ಪಿಸಿದನೆಯ ದನೂ ಸ ಮಿ ರ ವಾಗಿಯೇ ನಿರ ಳಿಸಿದೆ. [ಎ.ಕ . ೭ (೧೯೭೯) ಮ ದ್ಧೂರು ೧೦೦

(೧೧೧ ಮ ವ೩೦) ೯೧೭-೧೭. ಕ ಳೆಗಿರಿ. ಫು . ೩೧೩] ಗ ಠರ ನೀತಿಮ ಶ್ಲ ಪಿ ಮ ಳನೊಂದು

ಆಳಿಕೆಗೆ ಸೇರಿದ ಈ ಶಾಸನೀಕ್ಷೆ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಬಹು ದೂರ ಕನಕಗಿ ತಿಕ್ಕಿ ಒಂದು ವೇಗಿ
ವಾಡಿಸಿ, 'ಅರಸರ ಆದ್ಯಕ್ಷದಿಂಟೆ' (ರಾಜ ಸುಮ್ಮಿಯಲ್ಲಿ) ತನಗೆ ಅಧಿಕಾರ ದತ್ತವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ
ಅಟ್ಟದಿರಿ, ಕುರು ದಿವರು ಸೇರಿದಂತೆ ಸಾಮಂತ ತಿರುಗಳಿಗೆ ವನಾ ಬಸದೊ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟನು. ಈ
ಬಸದಿಯ ಒಡತನ ಇದ್ದ ಕನಕನು, ಬಿಡಾರದೊ ಈ ತಿಪ್ಪೆ ರು ಸು ತಿರಿಗೆ ಸ್ವಾಯಂ ವನ್ನು ಸಾಮಂತರ
ಮಾಣಿಯರನ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟನು. ಗುರು ಒಂದನೆಯ ಬಂತಗರಾಜನ (ಸು, ೮೭೦) ಮಗನಾದ
ಎರಿಗರನೇ ಆಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಸೀತುರ್ವ ಪೆವ ವನಡಿ ರಾಜ (೯೦೭-೨೧). ಸಾಮಂತ
ಮಾಣಿಯರನ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸುಗರಣಿಯರ ವಶವಾಗಿದ್ದನು [ನಾಗರಾಜಯ್ಯ, 'ಡಾ. ಹ' ಡು.
ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಶಗಳಿವೆ. ಮುಂಬಯಿ ಪುಸ್ತಕಗಳು (೧೯೯೫) ಪು. ೨೯ ರಿಂದ ೩೬.]
ಕನಕಗಿ ತಿಕ್ಕಿ ಒಂದು ತಿಪ್ಪೆ ರು ತಿಕ್ಕಿ ಒಂದು ಅಂತಗತವಾಗಿತ್ತು: ಇದು ಮುಂದುವರಿದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪರಿ
ಚರವನ್ನು ಮತ್ತೆ ತಿಪ್ಪೆ ರು ತಿಕ್ಕಿ ಒಂದು ಪರಿಚಯಿಸುವಾಗ ಕೃತಿ ಕೊಡಲಾಗುವುದು.

೧೦. ಕಲುಕೆಲ್ ತೀರ್ಥವು ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಿಂದಾಗಾ ತಾಲೂಕು ಕಲ್ಲೇರಿಗೆ
ಸೇರಿದುದಾಗಿದೆ: ಕಲುಕೆಲ್ ಔಕಲಕೇರಿ - ಕಲ್ಲೇರಿ ಎಂಬ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಈ
ಸ್ಥಳನಾಮರೂಪದಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಮಾಪಾಟು ನಡೆದಿದೆ. ಯಾದವ (ಸೇಬಣ) ರಾಜ ಸಿಂಘನ
ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರಾನ ಚೂಡಾಮಣಗಳೆಂದರೆ, (ಚಿಕ್ಕದೇವನ ಮಕ್ಕಳಾದ) ಮಲ್ಲ (ಮಲ್ಲಿ ಸೆಟ್ಟಿ)

ಮತ್ತು ಬೀಚಯ ದಂಡಾಧಿಪ ಸೋದರರು. ಬೀಚಿದೇವ ದಂಡನಾಥ ಚೂಡಾಮನಯು ಸಫಾಂಗರಾಜ್ಯ ಲಕ್ಷೀನಿವಾಸದಂತೆಲ ಸೆವದಕ್ಷಿಣ ರಾಯ ರಾಜನಿಧಾನಿ ಹುಲಿಗೇಱುಯ ನೆಲೆ ವೀಡಿನಲ್ಲಿದ್ದು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಹ(ಪ) ಗರಟ್ಗೆ ನಾಡು ಜಂಬೂದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಹಣೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಕಲುಕೇಱು ಪಟ್ಟನ ತಿಲಕವಾಗಿ ಶೋಭಿಸಿತು:

ದಮದಿರವಿದು ದಾನದ ತವಮ್ನೇ ಧಮ್ನದ ಜನ್ನಭೂಮಿ ನೀತಿಯ ನಿಜದಾಗರ ಮಹಿಯಾಗರಕುತ್ತರಮ. ಭಬ್ಬ ಕೋಱಯ ಮನ ವೆಚ್ಚುಮಚ್ಚುವೂಲನ್ನೆಂಬನ್ನೆಗಂ ಸೂಗಯಿಪುದೀ ಧರತ್ರಿಯೊಳತಿ ಶೋಭೆಯಿಂ ಸೂಬಗನಾನ್ನು ಕಲುಕೇಱು ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣಂ || [ಸೌ. ಇ. ಇ. ೨೦, ೨೦೨. ೧೨೪೪. ಕಲಕೇರಿ ಪು ೨೫೨, ಸಾಲು : ೪೨] ಹೀಗೆ ಕಂಗೊಳಿಸಿದ ದಿಬ್ಬ ತೀರ್ತ ಸ್ಥಳವಾದ ಲಲುಕೇರೆಯಲ್ಲಿಗೆ ಕಮಳಸೇನೆ ಭಟ್ಟಾರಕರು ಬಂದರು. ಮೂಲಸಂಘ ಪೂಗರಿಗಚ್ಚದ ಧರ್ಮಸೇನೆ ತ್ರೈವಿದ್ಯ ದೇವರ ಅಗ್ರಶಿಷ್ಯ ನಿಧಾನರು ಕಮಳಸೇನೆ ಭಟ್ಟಾರಕರು ದೇವರು. ಮಹಾಮಹಿಮವಾದ ಅವರ ಪುಭಾವ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಶ್ವವನ್ನು ಶಾಸನಕವಿ ಕಂಡರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ನಾಡೆ ಗುಣ ಬೃತಾಭರನ ಸಯ್ಯಮತುಂಗ ತರಂಗದಿಂದೆ ಕೈ
ಗೂಡಿದ ಸೀಲಫೇನ ಪರಿಪಾಂಡುರ ವಿತ್ತಿಯನ್ನಾನ ಸೋಭೆಯಿಂ
ನೋಡಿ ತಪೋವಿಳಾಸವತಿಯುಂ ಸಲೆಭಾರತಿಯುಂ ಸದಾಜಳ
ಕ್ರೀಡೆಯನಾಡುವರ್ಕಮಳಸೇನೆ ಶಾಂತರಸ ಪುವಾಹದೊಳ |

[ಕಮಳಸೇನೆ ಮುನಿಯ ಶಾಂತತೆಯು ರಸ ಪುನಃವಾಗಿತ್ತು. ಅಧಿಕವಾದ ಗುಣಗಳ ವ್ರತ (ಗುಣವ್ರತ)ವೇ ಆಭರಣವಾಗಿ, ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹವೆಂಬ ಮೇಲೆದ್ದ ಅಲೆಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ಶೀಲ (ಸಚ್ಚಾರಿತ್ರ್ಯ)ವೇ ನೊರೆಯೋಎಂಬಂತೆ ಸಟಿಕ ಪಾರದರ್ಶಕ ವೃತ್ತಿ (ನಡೆತೆ) ಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರ ಶೀಲವನ್ನು ಕಂಡ ತಪಸ್ಸೆಂಬ ವಿಳಾಸವತಿಯೂ ಭಾರತಿಯೂ ಕೂಡಿ ಸದಾ ಇಲ್ಲಿ ಜಲಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ಆಡುವರು.]. ಇಂತಹ ತಪೋಧನರಾದ ಕಮಳಸೇನಭಟ್ಟಾರಕರು ದಿವ್ಯ ತೀರ್ಥಾಭಿವಂದನಾ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ವಿಹಾರಿಸುತ್ತ ಈ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾದ ಕಲುಕೆರೆಯ ದಿಬ್ಬ ತೀರ್ಥ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ತೀರ್ಥಕ ಪುತ್ರಿಷಯ ಚೈತ್ಯಾಲಯವನ್ನು ಸುಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸುವಂತೆ ಬೆಸೆದರು. ಕಲುಕೆರೆಯ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ನೋಂಪಿಯ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿದ ಅನಂತ ತೀರ್ಥದೇವರ ಬಸದಿಯೂ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಬಸದಿಯೂ, ಮಲ್ಲಿನಾಥ ದಾನಸಾಲೆಯೂ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದುವು. ಪಂಚಮಗಾಶಬ್ದದ ಮರ್ಯಾದೆ ಪಡೆದಿದ್ದುವು. ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜನರು, ಅಮಳ ತಪೋದನರು 'ಕಲುಕೆರೆಯ ತೀರ್ಥ'ವಂದನೆ ಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸಿದರು.

೧೧. ಕಱ್ವಪ್ಪು ತೀರ್ಥವು ಕರ್ನಾಟಕವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇಡೀ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಫ್ರಾಚೀನ ತಮ ತೀರ್ಥಗಳೆಂದೂ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೪-೩ನೆಯ ಶ. ದ. ವೇಳೆಗೆ ಅದರಕೀರ್ತಿ ಆಸೇತು ಹಿಮಾಚಲವಾಗಿತ್ತು. ಅಖಂಡವಾಗಿ ೨ ೧/೨ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಚಾರಿತ್ರಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿ ಇಂದಿಗೂ ವರ್ಧಿಷು ಕ್ಷೇತ್ರ ವಾಗಿರುವ ಶ್ರವಣಬೆಳವೇ ಕಱ್ವಪ್ಪು ತೀರ್ಥ. ಕಱ್ವಪ್ಪು ಎಂದರ ಸಾವಿನ (ಸತ್ತವರ) ಗುಡ್ಡ ಎಂದರ್ಥ: ಮೊಹಂಜೊದರೊ ಎಂದರೂ ಇದೇ ಅರ್ಥ. ಸ್ಮರಣವನ್ನು ಮಹಾನವಮಿಯೆಂದು ನಗುತ್ತಾ ಒರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ, ಮುಡಿಪುವರ ಸಮಾಧಿಗುಡ್ಡವೇ ಕಱ್ವಪ್ಪು: ಶ್ರ.ಬೆ ದ ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಂದಲೂ ದೂರದ ಊರುಗಳಿಂದ ಸಮಾಧಿಗಾಗಿಯೇ ಬಂದು ಮುಡಿಸಿದ ಮುನಿಗಳ. ಹಾಗೂ ಕಂತಿಯರ ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತವೆ ಇಲ್ಲಿನ ನೂರಾರು ಶಾಸನಗಳು. 1 ವ್ರತಶೀಲ ನೋಪಿಗುಣದಿಂದ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ತಪವೆಸಗಿದ ಸಸಿಮತಿ ಕಂತಿಯರು

ಕವಿಪ್ರಿಯನಲ್ಲಿ ನೋನ್ನು ತೀರ್ಥಗಿರಿ ಮೇಲೆ ಮುಡಿಪಿದರು. [ಎ.ಕ. ೨, (೧೯೭೩) .೮೬
(೭೬) ಶ. ಪು. ೬೭]

೩. ಬೆಟ್ಟದ ವೊಡೆಯನ (ಬಬ್ಬ ಜೈನಯತಿಯ)ಮಗಳು (ಶಿಷ್ಯ) ವೈಜಬ್ಬೆ (ಅಬ್ಬೆ. ಅವ್ವೆ
=ಕಂತಿ) ಎಂಬಾಕೆಯು ಕವಿಪ್ರಿಯ ತೀರ್ಥವಂದನೆ ಮಾಡಿದವರು. ಹಲವರು. [ಅದೇ :
೫೨(೪೯) .೧೦ ಶ. ಪು. ೧೭: ಅದೇ ೪೯ (೪೬) ೧೧ಶ. ಪು.೧೭]

೪. ಕಾಱ್ವಪು ತೀರ್ತ [ಅದೇ:೧೬ (೧೪) ಲ. ೨. ಪು ಲ-೯] ಶ್ರೀ ಕಬ್ಬಪ್ಪು ತೀರ್ತ
[ಅದೇ: ೧೫೬ (೧೨೭) ೧೧೧೫ ಪು. ೯೭. ಸಾಲು: ೧೫೨: ಅದೇ ೫೬೮ (ಎಕ. ೫.ಚಪ
೧೪೮) ೧೦೯೪. ಹಳೇ ಬೆಳ್ಳೊಳ.ಪು. ೩೫೧] ಎಂಬ ಬೇರೆ ಶಬ್ದರೂಪಗಳು
ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿವೆ.

೫. ಕಱ್ವಪ್ಪು ತೀರ್ತವೆಂಬುದು ಕಱ್ವಪ್ಪು ಬೆಟ್ಟ [ಅದೇ : ೩೧ (೨೮)] : ಅಂದರೆ ಚಿಕ್ಕ
ಬೆಟ್ಟ. ಇದನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಿಸಿ ಕಟವಪ್ಪನಲ್ಲಿರಿ [ಅದೇ: ೧೧೩ (೯೮) ೭ ಶ.]
ಕಟವಪ್ಪಶೈಲ [ಅದೇ: ೮೫ (೭೫) ೭ ಶ.] ರಿಷಿಗಿರಿಶಿಲೆ [ಅದೇ :೯೪ (೮೪) ೭ ಶ.]
ಎಂಬ ಅರಿಸಮಾಸರೂಪವೂ ಇದೆ. ಪೆರ್ಗಱ್ವಪ್ಪು [ಅದೇ: ೩೮ (೩೫) ೮ ಶ. ಪು. ೧೪
ಸಾಲು. :೪] ಎಂಬ ಫ್ರಯೋಗವೂ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

೬. ಕಱ್ವಪ್ಪು ತೀರ್ತವು ಇಡೀ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂಬ ಜನ ಮನ್ನಣೆ
ಪಡೆದಿತ್ತೆಂದರೆ, ಶಾಸನಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಪಾಶಯ ಪಂಕ್ತಿಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.
: ಅಂಥದೊಂದು ಅಪರೂಪದ ಫ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಆಯ್ತವಮ್ತರಸರ
ಮಾಡಿಸಿದರೆಡುನೆಗುಲಂ ಕೋಗಳಿಯು ಫ್ರೆಜೇವೆರಸಿ ಮೂಱನೆಯದೇಗುಲಂ ಇದನಱುದೊ
ಫ್ರಯಾಗೆಯವಂ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವುಂ ಬಾಣರಾಸಿಯುಂ ಕಱ್ವಪ್ಪು ವಂಸಾಸಿರ

ಕವಿಲೆಯುವಂ ಸಾಸಿಬರ್ಪಾ ವ್ವರವಂ ಸಾಸಿಬ್ಬರ್ ರಿಷಿಯರುವನ ಉದ ಪಾತಕನು
ಬ್ರಹ್ಮಾ ತಿಕಾರನು ಮಕ್ಕುಂ || [ಸೌ, ಇ. .೯೯-೧, ೭೭-೯೯೨. ಕೋಗಳಿ (ಬಳಾರಿಜಿ
/ಹಡಗಲಿತಾ) ಪು.೪೯ .]

೧೨. ಕಾರ್ತಿಕಸ್ವಾಮಿ ತೀರ್ತ: ಕೃತ್ತಿಕಾ ಪುರದ ಅಗಿರಾಜನು ತನ್ನ ಮಗಳು ಕೃತ್ತಿಕೆಯನ್ನು
ಮದುವೆಯಾದನು : ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ತಿಕ ಎಂಬ ಮಗ ಮತ್ತು ವೀರ ಶ್ರೀ ಎಂಬ
ಮಗಳು. ವೀರಶ್ರೀಯ ಪತಿ ಕೋಗಳಿಯರಾಜನಾದ ಕೌಂಚ. ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ತಿಕನು ದೀಕ್ಷೆ
ಹೊಂದಿ ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ಬಂದಾಗ ವೀರಶ್ರೀ ಯು ಮುನ್ನಿಯನ್ನು ಆಹಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಬೇಡಿದಳು.
ಇದನ್ನು ದೂರದಿಂದ ನೋಡಿದ ಗಂಡ ಕೌಂಚ್ಚ. ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ತಿಕನು ದೀಕ್ಷೆ ಹೊಂದಿ ಭಿಕ್ಷೆಗೆ
ಬಂದಾಗ ವೀರಶ್ರೀಯು ಮುನಿಯನ್ನು ಆಹಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಬೇಡಿದಳು. ಇದನ್ನು
ದೂರದಿಂದ ನೋಡಿದ ಗಂಡ ಕೌಂಚನು ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿದನು. ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಗೆ
ಆಯುಧದಿಂದ ಹೊಡೆದನು. ವ್ಯಂತರು ದೇವತೆ ನವಿಲು ರೂಪದಿಂದ ಬಂದು ಋಷಿಯನು
ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ,ಕೋಗಳಿಯ ಮೂಡಣದೇಸೆಯ ಬೆಟ್ಟದ ಕೊಳದ್ ತಡಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಿತು. ಋಷಿ
ಅಲ್ಲಿ ಮುಡಿಪಿದರು. ತಂಗಿ ವೀರಶ್ರೀ ಅಲೊಂದು ಬಸದಿ ಮಾಡಿಸಿದಳು. ಆ ಸ್ಥಳ ಕಾರ್ತಿಕ
ಸ್ವಾಮಿ ತೀರ್ಥಮಾಯು [ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು , 'ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ' : (ಸಂ) ನಾಗರಾಜಯ್ಯ, ಡಾ.
ಹಂಪ ; ಭೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ (೧೯೯೩)]

ಇದು ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೦೦ ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ 'ಆರಾಧಾನಾ ಕರ್ಣಾಟ
ಟೀಕಾ' (ವೆಡಾರಾಧನೆ) ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ನಿರೂಪಣೆ. ಈ ಕಾರ್ತಿಕ ಸ್ವಾಮಿ ಕಾರ್ತಿಕ ಬೆಟ್ಟ.
ಇದು ಪ್ರಾಚೀನ ಜೈನ ತೀರ್ಥವಾಗಿದ್ದು ೧೨-೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದೀಚೆಗೆ ಅಜೈನ
ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿದೆ. ಈಗಿಲ್ಲಿ ಬಸದಿಯುದ್ದ ಕುರುಹುಗಳೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗಿದೆ.

೧೩. ಕುರುಳಿಯ ತೀರ್ಥವು ೧೦-೧೧ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಕೀರ್ತಿವೆಡೆದಿತ್ತು. ಗಂಗರು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಸಮೀಪ ಮಂಡಲಿ ತೀರ್ಥವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೪-೫ ನೆಯ ಶ. ದಲ್ಲಿ. ಅದೇ ಸರಿಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಈ 'ಕುರುಳಿಯ ತೀರ್ಥವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೪-೫ ನೆಯ ಶ. ದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಸರಿಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಈ 'ಕುರುಳಿಯ ತೀರ್ಥದಲು ಗಂಗಜಿನಾಲಯ ಮಂಮಾಡಿ'ದರು. [ಎ.ಕ. ೨-೧ (೧೯೦೨) ಶೀಮೊಗ್ಗ ೬೪. ೧೦೬೨ ಮತ್ತು ೧೧೧೨. ಚಿರಲೆಗ್ರಾಮ (ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿ/ ತಾ)ಪು. 63-69] ಅನಂತರ ಅದೇ ಗಂಗ ವಂಶಜರು ೧೧-೧೨ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲೂ ನವೀಕರಿಸುತ್ತ ಪಡಿಸಲಿಸುತ್ತ ಬಂದರು. ಸತ್ಯಗಂಗದೇವನು ಎಡೆಹಳಿಯ ನೆಲೆವೀಡಿನೊಳಗೆ ಸುಖದಿಂದ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತ ಅಲ್ಲಿ 'ಕುರುಳಿಯ ತೀರ್ಥದಲು ಗಂಗಜಿನಾಲಯಮಂ ಮಾಡಿ' , ೧೧೩೨ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಧರ್ಮ ಗುರು ಗಳಾದ ಶ್ರೀಮಾಧವಚಂದ್ರರ ಕಾಲತೊಳೆದು ದತ್ತಿಬಿಟ್ಟನು. ಮತ್ತೆ ಮಹಾ ಮಂಡೇಶ್ವರ ಗಂಗಹೆರ್ಮಾಡಿ ಹಾಗೂ ಇತರರು ಅರಸರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಳಚಂದ್ರದೇವರಿಗೆ ಧಾರಾಪೂರ್ವಕ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲದೆ. ಹೆಗ್ಗಡೆ ಚಂದಿಮಯ್ಯನು ಕುರುಳಿಯ ತನ ಗೌಡಿಕೆಯನ್ನು ಕಲಿಯರ ಮಲ್ಲಿಸೆಟ್ಟಿ 'ಮಾಱಂಕೊಂಡು ' ದಾನ ಮಾಡಿದನು[ಅದೇ; ಶೀಮೊಗ್ಗ ೬೪. ಚಿ. ೬೯]

೧೪. ಕೆಲ್ಲಂಗೇರಿ ತೀರ್ಥವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಕಷ್ಟು ಮಾಹಿತಿಯು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿದೆ. ಲಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆ ಬೇಲೂರು ತಾಲೂಕು ಹಳೆಯ ಬೀಡಿನ ಪರಿಸರವೇ ಕೆಲ್ಲಂಗೇರಿಯ ಆದಿತಿರ್ಥವೆಂದು ಕರೆದಿರುವುದು ಇದರ ಪುರಾತನತೆಯನೂ ಪ್ರಮುಖವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಕೆಲ್ಲಂಗೇರಿ ತೀರ್ಥವು ಮೊದಲು (ಹಿಂದೆಯೇ) ಗಂಗರಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿತ್ತು ಗಂಗರು ನಂದಗಿರಿ, ಕುವಳಾಲಪುರ, ಶ್ರೀಪುರ, ತಿಪ್ಪೂರು, ಕುರುಳಿ, ಮಂಡಳಿ, ಕೆಲ್ಲಂಗೇರಿ -ಇಲ್ಲೆಲ್ಲಾ

‘ತೀರ್ಥ’ಗಳನ್ನು (ಬಸದಿ) ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತ ಈ ಎಡೆಗಳನ್ನು ತೀರ್ಥವಾಗಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಕಾಲವಶದಿಂದ ಕೆಲ್ಲಂಗೇ ತೀರ್ಥವು ನಾಮಾವದೇಷವಾಯಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹೊಸದಾಗಿಸಿದವನು ಹೊಯ್ಸಳರ ಹುಳ್ಳದಂಡಾಧಿಪನು [ಎ.ಕ. ೨. ೪೭೬ (೩೪೫) ೧೧೫೯. ಚೈ. ೨೮೯-೯೦ ಸಾಲು: ೪೫-೪೬] ಕೆಲ್ಲಂಗೇಯಲ್ಲಿ ಹುಳ್ಳ ಭಂಡಾರಿಯು ಪಂಚಬಸದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. [ಅದೇ] ಈ ಕೆಲ್ಲಂಗೇಯನ್ನು ಹಲವರು ಹೊಗಳಿದರು. [ಎ. ಕ. ೯(೧೯೯೦) ಬೇ. ೩೮೮ (೫ ಬೇ ೧೨೩) ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೫೪. ಬಸ್ತಿಹಳ್ಳಿ (ಹಾಸನಜಿ /ಬೇಲೂರು ತಾ) ಪು. ೩೫೨)] ಇಲ್ಲಿದ್ದ ‘ತ್ರಿಕೂಟ ರತತ್ರಯ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಶಾಂತಿನಾಥ ದೇವರ ಬಸದಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಪಾರ್ಶ್ವದೇವರ ಬಸದಿಯು ಪ್ರತಿಬದ್ಧವಾಗಿತ್ತು [ಅದೇ:ಬೇ ೩೨೩ (೧೫ ಬೇ ೩೪೩) ೧೩ ಶ. ಹಳೇ ಬೀಡು ಪು. ೩೦೬] ಕೆಲ್ಲಂಗೇ ತೀರ್ಥದ ಚತುಸ್ಸೀಮೆಯನ್ನು ಸಹ ಶಾಸನ ತಿಳಿಸಿದೆ. [ಅದೇ: ಬೇ ೩೨೧(೧೫ ಬೇ ೩೪೨) ೧೨೬೫. ಹಳೇಬೀಡು. ಪು. ೨೯೯]. ೧೨ ನೆಯ ಶ. ದಲ್ಲಿ ಕೆಲ್ಲಂಗೇಯು ‘ಶ್ರೀ ಕೊಲಾಪುರದ ಶ್ರೀರೂಪ ನಾರಾಯಣ ಬಸದಿಯ ಪ್ರತಿವಿದ್ಧ’ವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಪ್ರಧಾನಂ ಸರ್ವಾಧೀಕಾರಿ ಹಿರಿಯ ಭಂಡಾರಿ ಅಭಿನವ ಗಂಗದಂಡನಾಯಕ ಶ್ರೀಹುಳ್ಳರಾಜಂ ಪುನರ್ಭರಣವಂ ಪುನರ್ಭರಣವಂ ಮಾಡಿ’ ಸಿದನು [ಎ.ಕ. ೨, ೭೧ (೬೪) ೧೧೬೩. ಪು ೩೦. ಸಾಲು:೧೦೭-೧೧] ಕೆಲ್ಲಂಗೇ ತೀರ್ಥವನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಸಾಮಗ್ರಿ ಸಾಕಷ್ಟಿದೆ.

೧೫. ಕೊಂಡಕುಂದೆಯ ತೀರ್ಥ:ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಳುಕ್ಯ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಪೆರ್ಮಾಡಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು (೧೦೭೬-೧೧೨೭) ಪೊಟ್ಟಲಕೆರೆಯಿಂದ ಆಳುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮಹಾ ಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಜೋಯಿಮಯ್ಯಸನು ಸಿಂದವಾಡಿ ಸಾವಿರ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬೀಳವಿತ್ತಿಯಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಅವದಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲಿಕಬ್ಬೆ ಎಂಬ ಶ್ವಾವಕಿಯು ತನ್ನ ಭರ್ತಾರನಿಗೆ ಪರೋಕ್ಷ ವಿನಯರ್ಥವಾಗಿ ಕೊಂಡಕುಂದೆಯ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಚಟ್ಟಜಿನಾಲಯವನ್ನು ೧೦೮೧

ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರನೂ ೩೦ ಮತ್ತರು ನೆಲವನ್ನೂ ಹೂವಿನ ತೋಯ ಮತ್ತು ಗಾಣವನ್ನೂ ಎಂಟು ಮನೆಯ ನಿವೇಶವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು [ಸೌ. ಇ. ಇ. ೯-೧, ೧೫೦. ೧೦೮೧. ಕೊನೆಕೊಂಡ್ಲ] ನಾಲಿಕಬ್ಬೆಯ ಗಂಡನ ಹೆಸರು ಚಟ್ಟ ಎಂದಿರಬೇಕು. ಬೇರೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಚಟ್ಟಗಾವುಂಡ ಎಂಬ ಹೆಸರು ನೇರಿಲಗೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ. [ಸೌ.ಇ. ಇ. ೧೮, ೧೫೧. ೧೧೪೮]

೧೬. ಕೊಂಡಕುಂದೆಯ ತೀರ್ಥ:ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಳುಕ್ಯ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಪೆರ್ಮಾಡಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು (೧೦೭೯-೧೧೨೭) ಪೊಟ್ಟಲಕೆರೆಯಿಂದ ಆಳುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮಹಾ ಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಜೋಯಿಮಯ್ಯರಸನು ಸಿಂದವಾಡಿ ಸಾವಿರ ಫುದೇಶವನ್ನು ಬೀಳವಿತ್ತಿಯಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಅವದಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲಿಕಬ್ಬೆ ಎಂಬ ಶ್ರಾವಕಿಯು ತನ್ನ ಭರ್ತಾರನಿಗೆ ಪರೋಕ್ಷ ವಿನಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೊಂಡಕುಂದೆಯ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಚಟ್ಟಜಿನಾಲಯವನ್ನು ೧೦೮೧ ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರನೂ ೩೦ ಮತ್ತರು ನೆಲವನ್ನೂ ಹೂವಿನ ತೋಟ ಮತ್ತು ಗಾಣವನ್ನೂ ಎಂಟು ಮನೆಯ ನಿವೇಶವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು [ಸೌ. ಇ.ಇ. ೯-೧, ೧೫೦. ೧೦೮೧. ಕೊನೆಕೊಂಡ್ಲ] ನಾಲಿಕಬ್ಬೆಯ ಗಂಡನ ಹೆಸರು ಚಟ್ಟ ಎಂದಿರಬೇಕು. ಬೇರೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಹೆಸರು. ನೇರಿಲಗೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ. [ಸೌ. ಇ. ಇ. ೧೮, ೧೫೧. ೧೧೪೮]

೧೭. ಕೊಪಣ ಮಹಾತೀರ್ಥ : ಶ್ರವಣಭೆಳುಗೊಳದವೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕೊಪಣ [ಕೊಪ್ಪಳ: ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ] ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ ಚಿಕ್ಕ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಪ್ಪು ತೀರ್ಥವೆಂದೂ, ಕೊಪ್ಪಳದ ಕೊಪಣಗಿರಿಯನ್ನು ಕೊಪಣ ಮಹಾತೀರ್ಥವೆಂದೂ ಕರೆದಿರುವುದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕು. ಕೆಲ್ಲಂಗೇಱು ತೀರ್ಥವನ್ನು ಆದಿತೀರ್ಥವೆಂದೂ, ಕೊಪಣದ ತೀರ್ಥವನ್ನು ಮಹಾತೀರ್ಥವೆಂದೂ ಶಾಸನಗಳು ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನಿತ್ತು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿರುವುದು

ಇವುಗಳ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮಹಿಮೆಯನ್ನೂ ಮಹಿಮೆಯನ್ನೂ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನೂ ಧ್ವನಿಸುತ್ತವೆ.

೧. ಕೊಪಣತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ [ಎ.ಕ. ೧೧(೧೯೭೩) ೨೨೦(೪೭೫)೧೦೨.] ಹಲವಾರು ಬಸದಿಗಳಿದ್ದುವು JISI (೧೯೫೭) ನಂ. ೨೯ ಪು. ೩೬೦]. ಕೆಲ್ಲಂಗೇರೆ, ಬಂಕಾಪುರ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಬಸದಿಗಳನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಿಸಿದ ಹುಳ್ಳ ಸೇನಾಪತಿ ಕೊಪಣ ಮಹಾತೀರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ದಾನಾದಿಗಳಿಂದ 'ಲೋಕಮೆಲ್ಲಂ ಪೊಗಳೆ' ಜಿನ ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವನೆ ಮಾಡಿದನು [ಎ.ಕ. ೨, ೪೭೬ (೩೪೫) ೧೧೫೯. ಪು. ೨೮೯]

೨. ಏಚಿರಾಜದಂಡನಾಯಕನು ಕೊಪಣಾ (ದ್ರಿ) ತೀರ್ಥದಲ್ಲೂ ಬೆಳುಗೊಳದಲ್ಲೂ ಇತರ ಎಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಹಲವು ಬಸದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು; ಕಡೆಗೆ ಆತನು ಸಂನ್ಯ ಸನ ವಿಧಿಯಿಂದ ಮುಡಿಪಿದನು [ಅದೇ : ೫೩೨ (೩೯೪) ೧೨ ಶ. ಜಿನನಾಥಪುರ. ಪು ೩೨೮. ಸಾಲು: ೨೭-೨೯]

೩. ಗಂಗವಾಡಿಯು ಕೊಪಣ (ತೀರ್ಥ) ವಾಯಿತೆ ಎಂಬಂತೆ ಗಂಗಣ ದಂಡನಾಥನು ಜಿನಾಲಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಸಿದನು [ಎ.ಕ. ೯(೧೯೯೦) ಬೇ ೩೮೯. ೧೧೩೩.ಪು. ೩೫೩ ೫೭] ಕೊಪಣದಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಬಸದಿಗಳಿದ್ದುವು.

೪. ರನ್ನನೇ ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯಗಳೂ, ಹತ್ತಾರು ಶಾಸನಗಳೂ ಕೊಪಣ ತೀರ್ಥವನ್ನು ಫಲಶಂಸಿಸಿವೆ.

೫. ಕೊಪಣ ತೀರ್ಥವು ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೂ ಯಾಪನೀಯ ಸಂಘದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವೀ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು.೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದ ತರುವಾಯ ಕೊಪಣದ ಜೈನ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಶೈವರೂ, ವೀರಶೈವರೂ ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿದರು.

೬. ೧೯೯೪ ರಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಸುಮಾರು ೬೦ ಜೈನ (ನಿಸದಿ) ಶಾಸನಗಳು ಕೊಪಣದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಕೊಪಣವು ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಜೈನ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ.

೧೭. ಕೋಗಳಿ ತೀರ್ಥ (ಬಳ್ಳಾರಿಜಿ/ಹಡಲಿ ತಾ): ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ 'ಕೋಗಳಿ -೫೦೦ನಾಡು' ಎಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗ:ಫುಸಿದ್ಧನಗರ;ಜೈನರ ದೊಡ್ಡ ಕೇಂದ್ರ, ತೀರ್ಥಸ್ಥಳ. 'ನೊಳಂಬವಾಡಿ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಸಾವಿರ'ದಲ್ಲಿ ವಿಲ್ಲಿನವಾಗಿದ್ದ ಕೋಗಳಿಯು ಗಂಗರು, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು, ಚಾಳುಕ್ಯರು ಮತ್ತು ಹೊಯ್ಸಳರ ಆಡಳಿತಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಜೈನರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ವಿಪುಲವಾದ ಅಂಜಿ ಅಂಶಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ:

೧. ಸೌ.ಇ. ಇ. ೧, ಶಾಸನ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೮೯, ೧೯೩, ೧೯೫, ೨೧೫, ೨೩೪, ೨೪೫, ೨೬೫, ೨೬೫, ೨೬೭, ೨೭೫, ೨೭೩

೨. ಸೌ. ಇ.ಇ. ೯-೧, ೧೧೭, ೧೪೧,೩೬೮ ಮೊದಲಾದ ಶಾಸನಗಳು

೩. ಬಾ. ಕ. ಇ. ೧-೧, ೨೨. ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೯೭.

೪. ಕೋಗಳಿಯು ಬಸದಿಗಳ ಆರವೆಯಾಗಿತ್ತು ಇಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಬಸದಿಯನ್ನು ಗಂಗರ ದುವಿನೀತ ರಾಜನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದು ಅದನು ೧೦೫೫ ರಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಕೀರ್ತಿಮುನಿ ಖಣ್ಡ ಸ್ಫುಟಿತವಾಗಿಸಿ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧರಿಸಿದರು [ಸೌ.ಇ.ಇ. ೯-೧ ೧೧೭.೧೦೫೫.ಕೋಗಳಿ.ಪು. ೯೨. ಸಾಲು:೧೫-೧೬]

೫. ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕೋಗಳಿಯು ಹನಸೋಗೆಯ ಪ್ರತಿಬದ್ಧವಾಗಿತ್ತೆಂದು ನಮೂದಾಗಿದೆ [ಅದೇ: ೩೬೦.ಸು. ೧೨೦೦. ಸೋಗಿ (ಬಳ್ಳಾರಿಜಿ/ ಹಡಗಲಿತಾಪು.೩೭೭]

೬. ಕೋಗಳಿಯ ತೀರ್ಥದ ಚೆನ್ನಪಾರ್ಶ್ವದೇವರಿಗೆ ಶ್ರೀಮನ್ನಾಳ್ವಪ್ರಭು ದೇವಿ ಸೆಟ್ಟಿಯರು ಅಕ್ಷಯ ಭಂಡಾರವಾಗಿ ನಿತ್ಯಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ನೂರು ಗದ್ಯಣ ದಾನದ ವಿವರವಿದೆ [ಅದೇ: ೩೪೭. ೧೨೭೬. ಪು. ೩೬೯. ಸಾಲು ೪-೫]

೭. ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಶ್ರೀಮನ್ನಾಳ್ವ ಪ್ರಭು ಮಹದೇವ ಸೆಟ್ಟಿಯರು ಮತ್ತು ಇತರ ೩೫ ಜನ ಗಂಡಸರು -ಹೆಂಗಸರು ಕೋಗಳಿಯ ತೀರ್ಥದ ಚೆನ್ನ ಪಾರ್ಶ್ವದೇವರಿಗೆ ನಿತ್ಯ ಅಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ನೂರು ಗದ್ಯಣ ದಾನದ ವಿವರವಿದೆ [ಅದೇ :೩೪೭. ೧೨೭೬.ಪು. ೩೭೦. ಸಾಲು ೧-೪೦]

೧೩. ಗೊಂಮಟದೇವರ ತೀರ್ಥ: ಶ್ರವಣ ಬೆಳ್ಳೊಳ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀ ಗೊಂಮಟ ದೇವರ ತೀರ್ಥ' ಎಂದಿದೆ. [ಎ.ಕ. ೨, ೩೭೪ (೨೬೮) ೧೧೧೮. ಪು. ೨೪೧. ಸಾಲು ೩೨] ಕಟವಪ್ರಗಿರಿ, ಕಟ್ಟಪ್ಪು ತೀರ್ಥ, ಗೊಂವಟದೇರ ತೀರ್ಥ, ತೀರ್ಥಗಿರಿ, ಬೆಳ್ಳೊಳ ತೀರ್ಥ,ರಿಷಿಗಿರಿ-ಇವೆಲ್ಲವೂ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೊಳ (ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟ) ವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪರಾಯ ಶಬ್ದಗಳು.

೧೪. ತಿಪ್ಪೊರು ತೀರ್ಥ: ಮಂಡ್ಯಜಿಲ್ಲೆ ಮದ್ದೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಅರೆತಿಪ್ಪೊರು ಒಂದು ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಜೈನ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರ . ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೦೦ದ ೧೭ನೆಯ ಶ.ದ ವರೆಗೆ

ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ ಈ ತೀರ್ಥತ್ಥುಳುವು ಕೆಳಲೆ ನಾಡಿಗೆ ಸೇರಿತ್ತು. :ಎರಡನೆಯ
ಶ್ರವಣಬೆಳುಗೊಳ ಎನಿಸಿತ್ತು :

ಎ.ಕ. ೭.(೧೯೭೯) ೧೦೬ (೧೧೧ಮವ ಳಲ) ೧೭೦೦ ಹಾಗಲಹಳ್ಳಿ

.ಪು. ೩೧೯

ಅದೇ : ೧೦೨. ೧೩೯೨ ಹಾಗಲಹಳ್ಳಿ ಪು. ೩೧೭. ಸಾಲು ೧೬

ಅದೇ : ಮದ್ದೂರು ೧೧೫. ೧೧೯೭. ಬೊಪ್ಪಸಂದ್ರ.ಪು. ೩೨೬. ಸಾಲು
೧೧-೧೩.

ಅದೇ : ಮದ್ದೂರು ೫೨ (೦ ೧೯೪೭ ರಿಂದ ೫೬-೨೦) ಸು. ೧೧೭೦
.ಪು. ೨೮೧.

ಮುಂತಾದ ಹತ್ತಾರು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದರ
ನೆರೆಹೊರೆಯ ಹಾಗಲಹಳ್ಳಿ, ಅರುವನ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಇದ್ದ ಪ್ರಾಚೀನ ಹೆಸರುಗಳು ತಿಪ್ಪೊರು
ತೀರ್ಥದಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಅರುಹನ ಹಳ್ಳಿ ಎಂದು [ಅದೇ : ಮದ್ದೂರು ೮೯,೯೪ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಾಸನಗಳು].
ಜತೆನೆ ಈ ಸುತ್ತಲಿನ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಯ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ ಸಾಕ್ಷಿಗಳು ಹಾಕುವಾಗ ಊರ
ದೈವಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು 'ಶ್ರೀವೀತರಾಗ ವೀತರಾಗ ವೀತರಾಗ ' ಎಂದು ಜೈನ ತೀರ್ಥಂಕರ
ಸ್ಮರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಿರುವುದು ವಿಶೇಷ ಗಮನಿಕೆಗೆ ತಕ್ಕುದಾಗಿದೆ [ಅದೇ: ಮದ್ದೂರು
೮೯(೧೧೧ಮವ ೨೦) ೧೩೮೮.ಪು. ೩೦೭].

ಕ್ರಿ.ಶ. ೮ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ತಿಪ್ಪೊರು ತೀರ್ಥ ಕನಕಗಿರಿತೀರ್ಥ ಮಣಲೆಯರ
ಮನೆತನದ ಕುಲದೈವವಾಗಿತ್ತು [ನಾಗರಾಜಯ್ಯ ,ಹಂಪ., 'ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಂಶಗಳು'

(೧೯೯೫)]. ಹೊಯ್ಸಳರಾಜ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಮಹಾದಂಡನಾಯಕ ಗಂಗರಾಜನು ಚೋಳರ ಅಧೀನವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಗಂಗರಾಜನು ಈ ತಿಪ್ಪೂರು ತೀರ್ಥದ ವೈತ್ತಿಯನ್ನು ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನಿಂದ ಬೇಡಿಪಡೆದನು. ಇದನ್ನು ಗಂಗರಾಜನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಿ ತನ್ನ ಗುರು “ಮೂಲ ಸಂಘ ಕ್ರಾಣೂರುಗಣ ತಿಂತ್ರಿಣಕಗಚ್ಚದ ಮೇಘಚಂದ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತ ದೇವರ ಕಾಲಂ ಕಚ್ಚಿ ಧಾರಾಪೂರ್ಬ್ಬಕಂ ಮಾಡಿ ” ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟನು [ಅದೇ :ಮದ್ದೂರು ಋಳ (೧೧೧ ಮವ ೩೧) ೧೧೧೨ ತಿಪ್ಪೂರುಪು. ೨೮೨ ಲಳ] . ೧೨೮೪ ರಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳ ವೀರ ನರಸಿಂಹನಿಂದ ಮಹಾಪ್ರಧಾನ ಪೆರುಮಾಳ ದಣ್ಣಾಯಕನು ತಾಮ್ರಶಾಸನ ಮೂಲಕ ‘ಬೆಟ್ಟದ ಕೋಟೆ ಬಿಲ್ಲ ಬೆಳಗುಂದ ಮತ್ತು ತಿಪ್ಪೂರು ಇನ್ನೀ ಮೂಱು ಸ್ಥಳಗಳನೂ ಯೆಂದೆಂದಿಂಗೆವೂ ತಾವು ವೊಡೆಯರಾಗಿ ನಡಸುವಂತಾಗಿ’ ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ತಿಪ್ಪೂರತೀರ್ಥದ ಜೈನತ್ವದ ಕುರುಹುಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಲಾಯಿತು. [ಅದೇ: ನಾಮಂ ೭೩ (೪ ನಾಮಂ ೩೮) ೧೩೮೪. ಬೆಳ್ಳೂರು. ಪು. ೬೨]

೧೫. ದಾನವುಲಪಾಡು ತೀರ್ಥ [ಎ.ಆರ್.ಎಸ್.ಐ ಇ.೧೯೦೫-೦೬ .ಪು, ೧೨೦-೨೨] ಈಗಿನ ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದ ಕಡಪಾಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಮ್ಮಲಮಡುಗು ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕುರುಮರಿ ದಾನವುಪಾಡು ತೀರ್ಥವು, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಮುಮ್ಮಡಿ ಇಂದ್ರನ ಆಳಿಕೆಯ (೯೧೪-೨೯) ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ತೀರ್ಥವೆನಿಸಿ ಖ್ಯಾತಿಪಡೆದಿತ್ತು. ಇಂದ್ರರಾಜನು ಶಾಂತಿನಾಥ ಜಿನರಿಗೆ ಕಲ್ಲಿನ ಪೀಠ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾದ ಶ್ರೀವಿಜಯ ದಂಡಾಧೀಶನು ದಾನವುಲಪಾಡು ತೀರ್ಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ಇಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿನಾಥ ಜಿನಾಲಯ ಮತ್ತು ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಜಿನಾಲಯ -ಎಂಬೆರಡು ಬಸದಿಗಳಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ಜಿನಮಂದಿರ ಗಳಿದ್ದವು. ದಾನವುಲಪಾಡು ಸಲ್ಲೇಖನ ಸಮಾಧಿಮರಣವರ್ತನು ರಚಿಸಿದ ಶಾಸನವೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. [ಎ.ಇ.೧೦, :ಐ.ಎ.ಪಿ. ಕಡಪ ೧,೧೬೮, ೯೧೫] ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಪಾಳು ಬಸದಿ ಇಂದ್ರರಾಜನ ಕಾಲದ್ದು, ಪ್ರಾಯ: ಶ್ರೀವಿಜಯ ದಂಡಾನಾಯಕ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದು [ಸೌ.ಇ. ಇ.೧೦, ೨೮.೯೧೮].

೧೬. ಪೊಸವೂರ ತೀರ್ಥ್ತಃ ಹೊಸೂರು ತೀರ್ಥ್ತಃ;ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಗದಗ ತಾಲ್ಲೂಕು ಹಲವುಜೈನ ಕೇಂದ್ರ- ಕ್ಷೇತ್ರಗಲ ಕರ್ಮಭೂಮಿಃಢುಳ್ಳುಂದ, ಸಕಲಗುಣ ಸಂಪೂರ್ಣನೂ ,ಕಲಿಕಾಲ ಕರ್ಣನೂ, ಅಢುಳ ಚರಿತ್ರನೂ ಆದ ಆಯ್ತು ಗಾವುಂಡನು ಪೊಸವೂರ ತೀರ್ಥ್ತಃದಲ್ಲಿದ್ದನು; ಅದು ನಡುನಾಡ ತೀರ್ಥ್ತಃವೆನಿ ಸಿತ್ತು. ಢೂರಕ ಕುಳದ ಆಯ್ತುಗಾವುಣ್ಣನ ಕುಲವಧು ಕಂಚಿಯಬೈಯು ಸೂಂಡಿಯ ಢದನಾಗ ಸೆಟ್ಟಿಯ ಢುಗಲು. ಃ ದಂಪತಿಗಲ ಢುಕ್ಕಳು ಢೂರಕ ಕುಳತಿಳಕರೆನಿಸಿದ್ರು. ಆಯ್ತುಗಾವುಂಡನು. ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಕಂಚಿಕಬೈ ಗಾವುಂಡಿಗೆ ಪರೋಕ್ಷ ವಿನಯವಾಗಿ ಬಸದಿಯನ್ನು ಪೊಸವೂರ ತೀರ್ಥ್ತಃದಲ್ಲಿ ಢಾಡಿಸಿದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಢಾಡಿಸಿದ ಹೊಸೂರ ಬಸದಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಗುರು ನಾಗಚಂದ್ರಸಿದ್ಧಾಂತಿಯವರಿಗೆ ಕಾಲು ತೂಳೆದು ಸಢುರ್ಪಿಸಿದನು ; ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಅಡಕೆ ತೂೂಟವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಕೂೂಟ್ಟನು [ಸೌ. ಇ.ಇ. ೧೧-೧, ೬೫. ೧೦೨೮. ಹೂೂಸೂರು. ಪು. ೫೫-೫೭]

೧೭. ಬಂಕಾಪುರ ತೀರ್ಥ್ತಃ;ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಶಿಗ್ಗಾವಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಬಂಕಾಪುರ ತೀರ್ಥ್ತಃವು ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಪವಿತ್ರ ಜೈನ ಕೇಂದ್ರ. ಢಹಾಪುರಾಣದ ಂರಡನೆಯ ಭಾಗವಾದ ಉತ್ತರ ಪುರಾಣವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯಗುಣಭದ್ರರು ಬರೆದು ಪೂರೈಸಿದ್ರು ಇದೇ ತೀರ್ಥ್ತಃಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ. ಚಲ್ಲಕೇತನ ಢನೆತನ ದವರಂತೂ ಬಂಕಾಪುರವನ್ನು ಪ್ರಭಾವೀ ಜೈನಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಬಂಕೇಯನ ಢುಗಲೂೂಕಾದಿತ್ಯನು (ಲೂೂಕಟೆ, ಲೂೂಕಡೆ, ಲೂೂಕಯ್ಯ) ಬನವಾಸಿ ೧೨೦೦ ಆಳುವಾಗ ಬಂಕಾಪುರವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿತ್ತು. ಃತನೂ ಃತನ ಢೂೂಢುಗ ಇಢುೂಡಿ ಕಲಿವಿಟ್ಟು ಢತ್ತು ಢುಗ ಂದನೆಯ ಕಲಿವಿಟ್ಟರೂ ಬಂಕಾಪುರವನ್ನು ಜಿನವಾಡಿಯಾಗಿಸಿದರು. ಃ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಲು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಶಾಸನಗಲಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ. ಗಂಗಚೂೂಡಾಢುಣಿ ನೂೂಳಂಬಕುಳಾಂತಕ ಢಾರಸಿಂಹನು 'ಬಂಕಾಪುರದೂೂಳಚಿತಸೇನ ಭಟ್ಟಾರಕ ಶ್ರೀಪಾದಸನ್ನಿಧಿಯೂೂಳಾರಾಧನಾ ವಿಧಿಯಂ ಢೂೂಱು

ದೇವಸಂ ನೋನ್ನು ಸಮಾಧಿಯಂ ಸಾಧಿಸಿದಂ' [ಎ.ಕ. ೨, ೬೪(೫೯) ೧೦ ಶ.ಪು. ೨೩. ಸಾಲು ೧೦೯-೧೧೧] ಹುಳ್ಳರಾಜ ದಂಡಾಧಿಪನು ಬಂಕಾಪುರದಲ್ಲಿ ನಿಪ್ಪಟ ಜೀರ್ಣವಾಗಿದ್ದ ಉಪ್ಪಟಾಯನ ಮಹಾ ಜಿನೇಂದ್ರಾಲಯನ್ನು ನಿಪ್ಪೊಸತು ಮಾಡಿದನು [ಅದೇ: ೪೭೬ (೩೪೫) ೧೧೫೯.ಪು. ೨೮೯. ಸಾಲು: ೪೦-೪೧] ಮತ್ತೆ ಬಂಕಾಪುರದಲ್ಲಿಯೆ- [ಅದೇ: ಸಾಲು ೪೧-೪೩]

ಕಲಿತನಮುಂ ವಿಟತ್ತಮುಮನುಳ್ಳವನಾದಿಯೊಳ್ಳೊವ್ವನುವ್ವಿಯೊಳ್
 ಕಲಿವಿಟನೆಂಬತನ ಜಿನಾಲಯಮಂ ನೆಱು. ಜೀರ್ಣಮಾದುದಂ
 ಕಲಿಸಲೆ ದಾನದೋಳ್ಳರಮಸೌಖ್ಯರ ಮಾರತಿಯೊಳ್ಳಿಟಂ ವಿನಿ
 ಶ್ಚಲಮೆನಿಸಿದ್ದು ಹುಳ್ಳನದನೆತ್ತಿಸಿದಂ ರಜತಾದ್ರಿ ತುಂಗಮಂ ||

ಇತರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುವು [ಎ.ಕ. ೭, ಶಿಕಾರಿಪುರ. ೨೧೯.೯೧೮. ಅದೇ: ಶಿಕಾರಿಪುರ ೨೨೫. ೧೨೦೩-೦೪. ಚೈ. ೩೦೨.: ಎ.ಕ. ೮-೨, ಸೊರಬ ೨೩೩. ೧೧೩೯]

೨೩. ಬಂದಳಿಕೆ ತೀರ್ಥ (ಬಂದನಿಕೆ, ಬಂದಣಿಕೆ, ಬಂದಳಿಗೆ, ಬಂದಣಿಗೆ): ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನ ಜೈನ ತೀರ್ಥ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಳಿಕೆ ತೀರ್ಥವೂ ಒಂದು. ಕ್ರಿ.ಶ. ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಇದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು. ಜಕ್ಕಿಯಬ್ಬೆ ಮತ್ತು ನಾಗಾಜುನ ನಾಣ್ಣೂವುಂಡರು ನಾಗರ ಖಂಡ-೨೦ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾಗಾಜುನನು ಅತೀತನಾದನು. ಜಕ್ಕಿಯಬ್ಬೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ನಾಣ್ಣೂವುಂಡತನ ನಡಸಿದಳು. ಕಡೆಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೧೨ ರಲ್ಲಿ ಬಂದನಿಕೆಯ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮುಡಿಪಿದಳು [ಎ.ಕ. ೭, ಶಿಕಾರಿಪುರ ೨೧೯. ೯೧೨. ಬಂದಲಿಕೆ. ಪು. ೨೯೮. ಸಾಲು ೨೨-೨೬] ಬಂಕರಸನ (ಬಂಕೇಯ) ಮಗನಾದ ಲೋಕಾದಿತ್ಯನು (ಲೋಕಡೆ, ಲೋಕಯ್ಯ) ಬಂದಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಜಿನಾಲಯ ಮಾಡಿಸಿದನು.

ಉದ್ಧರೆಯ ಕನಕ ಜಿನಾಲಯವೂ [ಎ.ಕ. ೭-೨, ಸೊರಬ. ೨೩೩. ೧೧೩೯.ವೃದ್ಧಿ-
ಉದ್ಧರೆ-ಉದ್ಧಿ (ಶಿವಮೊಗ್ಗಜಿ/ಸೊರಬ ತಾ) ಆನವಟ್ಟಿ ಹೋಬಳಿ. ಪು. ೯೮.ಸಾಲು:
೫೯] ಕುಪ್ಪಟೂರಿನ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರ ಬ್ರಹ್ಮಜಿನಾಲಯವೂ [ಅದೇ: ಸೊರಬ,
೨೬೨.೧೦೭೫. ಪು. ೧೧೦] ಬನ್ನಣಿಕೆಯ ತೀರ್ಥದ ಪ್ರತಿಬದ್ಧ (ಅಧೀನ)
ಬಸದಿಗಳಾಗಿದ್ದುವು.

ಶ್ರೀಮೂಲಸಂಘ ಕುಂದಕುಂದಾನ್ವಯ ಕಾಣೂರು ಗಣ ತಿಂತ್ರಿಣಿ (ಕ)ಚ್ಚದ ಆಚಾರ್ಯ
ಪರಂಪರೆಯು ಈ ತೀರ್ಥದ ಮಹಾಮಂಡಲಾಚಾರ್ಯರಾಗಿ ಮಾರ್ಗ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿದರು [ಎ.ಕ.
೮-೨, ಸೊರಬ ೧೪೦ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೯೮), ೧\೨೬೨ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೭೭), ೨೩೩ (೧೧೩೯)
೩೪೫(೧೧೭೧) ಇತ್ಯಾದಿ ಶಾಸನಗಳು.] ರಾಮಣಂ ದಿಬ್ರತಿಪತಿ (೧೦೫೦), ಪದ್ಮನಂದಿ ಬ್ರತಿಪತಿ
(೧೦೭೭), ಮುನಿಚಂದ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತಿದೇವ (೧೧೦೦), ಭಾನುಕೀರ್ತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಿದೇವ (೧೧೨೦)
ಕುಲಭೂಷಣ ಬ್ರತಿತ್ಯೈವಿದ್ಯ ವಿದ್ಯಾದರ (೧೧೫೦), ಸಕಳ ಚಂದ್ರಭಟ್ಟಾರಕ ಅನ್ನಾ
ಬಂದಿಣಿಕಾತೀರ್ಥಾದಿ ಸಕಳ ಚೈತ್ಯಾಲಯಕ್ಕಾಚಾರ್ಯರುಂ ಮಂಡಲಾಚಾರ್ಯರು ಮೆನಿಸಿದ
ಪದ್ಮನಂದಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಿ [ಅದೇ: ಸೊರಬ. ೨೬೨. ೧೦೭೫. ಕುಪ್ಪಟೂರು, ಸಾಲು: ೨೭-೩೧] ಮತ್ತು
ಭಾನುಕೀರ್ತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಿ ದೇವ [ಅದೇ: ಸಾಗರ ೧೫೯. ೧೧೫೯. ಹೆರಕೆರೆ. ಪು. ೩೩೧ -೩೩: ಅದೇ,
ಸೊರಬ. ೨೩೩, ೧೧೩೯ ಇತ್ಯಾದಿ] ಇವರು ಬಂದಣಿಕೆ ತೀರ್ಥವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ
ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿಸಿದರು ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವ ಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

೨೪. ಬಿಂಡಿಗೆನವಿಲೆ ತೀರ್ಥ:ಮಂಡ್ಯಜಿಲ್ಲೆ ನಗಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬಿಂಡಿಗೆ ನವಿಲೆ ತೀರ್ಥವೂ
ಇಲ್ಲಿನ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಬಸದಿಯೂ ೧೧-೧೨ ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಖ್ಯಾತವಾಗಿತ್ತು
[ಎ.ಕ. ೭(೧೯೭೯) ನಾಮಂ ೨೬ (೪ ನಾಮಂ ೨೦) ೧೧೬೮. ಕಂಬದಹಳ್ಳಿ ಪು. ೧೭]
ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಹೊಯ್ಸಳದೇವನ ಮಹಾಸಾಮಂತಾಧಿಪತಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಪ್ರಧಾನಿ

ದ್ರೋಹ ಘರಟ್ಟು ಪಿರಿಯ ದಂಡನಯಕ ಗಂಗರಾಜನು ತಲಕಾಡನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕೊಟ್ಟಾಗ 'ಮೆಚ್ಚಿದಂ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳೆನೆ ಶ್ರೀ ಬಿಂಡಿಗೆ ನವಿಲೆಯ ತೀರ್ಥಕ್ಕೆ ತಳವೃತ್ತಿಯಂ ಬೇಡೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ಹೊಯ್ಸಳದೇವರು ಕಾರುಣ್ಯಂಗೆಯ್ದು' ಕೊಟ್ಟನು: ಆಗ ಗಂಗರಾಜನು ಶ್ರೀಮೂಲಸಂಘದ ದೇಸಿಗಣದ ಪುಸ್ತಕ ಗಚ್ಚದ ಕೊಂಡಕುಂದಾನ್ವಯದ ಸುಭಚಂದ್ರ ಸಿದ್ಧಾನ್ತದೇವರ ಕಾಲಂಕಚ್ಚಿಧಾರಾ ಪೂರ್ವಕಂ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟ ದತ್ತಿ. [ಅದೇ: ನಾಮಂ ೩೩. ೧೧೧೮-೧೯.ಪು. ೨೨.ಸಾಲು: ೫೧-೬೦] ಇದರ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳಿಗೆ 'ಕಂಬದಹಳ್ಳಿ ತೀರ್ಥ' ವನ್ನೂ ಸಹ ನೋಡಬಹುದು.

ಬೆಳ್ಳೊಳ ತೀರ್ಥ (ಕಲ್ವಿಪ್ಪು ತೀರ್ಥ, ಗೊಮ್ಮಟದೇವರ ತೀರ್ಥ): ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನತಮ ಜೈನ ತೀರ್ಥ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳೆಂದರೆ ಶ್ರವಣ ಬೆಳುಗೊಳ ಮತ್ತು ಕೊಪ್ಪಣಾಚಲ. ಇವೆರಡೂ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ದಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಎಡೆಗಳು. ಕಲ್ವಿಪ್ಪು ತೀರ್ಥವು ಶ್ರವಣ ಬೆಳುಗೊಳದ ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟ, ಗೊಮ್ಮಟ ದೇವರ ತೀರ್ಥವೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟ. ಬೆಳ್ಳೊಳ ತೀರ್ಥವೆಂದರೆ ಎರಡು ಬೆಟ್ಟಗಳ ಕೆಳಗಿನ ಊರು. ಭಂಡಾರಿ ಹುಳ್ಳಚಮೂಪನು. ಜಗನ್ನತವಾದ 'ಈ ವರ ಬೆಳ್ಳೊಳ ತೀರ್ಥ ದೊಳ್ ಚತುರ್ವಿಂ ಶತೀ ತೀರ್ಥ ಕೃನ್ನಿಳಯಮಂ ನೆಱು ಮಾಡಿಸಿದಂ ದಲಿನ್ನಿದಂ' [ಎ.ಕ.೨, ೪೭೬ (೩೪೫) ೧೧೫೯.ಪು. ೨೯೦. ಸಾಲು: ೪೯-೫೦.] ಸಮ್ಯಕ್ಚೂಡಾಮಣಿಯೂ ಆಹಾರ ಅಭಯ ಭೈಷಜ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರದಾನ ವಿನೋದೆಯೂ ಆದ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ಪೊಯ್ಲಳ ದೇವರ ಪಿರಿಯರಸಿ ಪಟ್ಟಮಹಾದೇವಿ ಶಾಂತಲದೇವಿಯು 'ಶ್ರೀ ಬೆಳ್ಳೊಳ ತೀರ್ಥದೊಳ್ ಸವತಿ ಗಂಧವಾರಣ ಜಿನಾಲಯಮಂ ಮಾಡಿಸಿ... ಮೇಘ ಚಂದ್ರ ತ್ರೈವಿದ್ಯ ದೇವರ ಶಿಷ್ಯರಪ್ಪ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರ ಸಿದ್ಧಾನ್ತದೇವರ್ಗೆ ಪಾದ ಪ್ರಕ್ಷಾಳನಂ ಮಾಡಿ ಸಬ್ಬ ಬಾಧಾ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಶಾಸನ ಸಾರುತ್ತಿದೆ [ಅದೇ: ೧೭೬ (೧೪೩) ೧೧೨೩.ವು. ೧೩೪-೩೫ ಸಾಲು : ೨೦೩-೦೬ ಮತ್ತು ೨೧೫-೧೭] ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನವೂ ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸಿ ಸ್ಥಿರೀಕರಿಸಿದೆ [ಅದೇ: ೧೬೨ (೧೩೨) ೧೧೨೩.ಪು. ೧೦೫. ಸಾಲು: ೩೯-೪೬]. ಮಹಾನ್ ದಂಡನಾಯಕ

ಗಂಗರಾಜನ ತಾಯಿ ಪೋಚಾಂಬಿಕೆಯು ಬೆಳ್ಳೊಳದ ತೀರ್ಥಂ ಮೊದಲಾಗನೇಕ ತಿರ್ಥಗಳೊಳು ಪಲವುಂ ಚೈತ್ಯಾಲಯಂಗಳ ಮಾಡಿಸಿ ಮಹಾದಾನಗೆಯ್ದು' ದನ್ನು ಒಂದು ಶಾಸನ ನಮೂದಿಸಿದೆ [ಅದೇ: ೧೩೬ (೧೧೮) ೧೧೨೦.ಪು. ೮೪. ಸಾಲು: ೨೭-೨೯].

ಬೋಧನ ತೀರ್ಥ [ಪೋದನ ತೀರ್ಥ: ಆಂಧ್ರದ ನಿಜಾಮಾಬಾದು ಜಿಲ್ಲೆ] ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಮುಮ್ಮಡಿ ಇಂದ್ರನ ಆಳಕೆಗೂ (೯೧೪-೨೭) ಮುನ್ನ ಬೋಧನವು ಜೈನ ತೀರ್ಥ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಜೈನ ಆಗಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೂ, ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲೂ ಇದು ಆದಿಜಿನ ತನಯ ಬಾಹುಬಲಿಯ ರಾಜಧಾನಿಯೆಂದು, ಪೌದನಪುರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮಾನ್ಯತೆ ಹೊಂದಿದೆ; ಬಾಹುಬಲಿಯ ರಾಜಧಾನಿ ತಕ್ಷಶಿಲೆಯೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಬಾಹುಬಲಿಯ ಅಣ್ಣ ಭರತನು ಇಲ್ಲಿ ೫೨೫ ಧನಸ್ಸು ಎತ್ತರದ ಬಾಹುಬಲಿ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನೆಂದು (ಕವಿ ಬೋಪ್ಪಣ ಪಂಡಿತ ವಿರಚಿತ) ಶ್ರವಣ ಬೆಳುಗೊಳ ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ [ಎ.ಕ. ೨, (೨೩೪) ೧೨ ಶ. ವು. ೧೮೬. ಸಾಲು: ೬-೮]

ಮಂಡಳಿ (೮) ತೀರ್ಥ: ಶಿವಮೊಗ್ಗ ನಗರಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಿಹೋದ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಜೈನ ತೀರ್ಥ ಕ್ಷೇತ್ರವಿದು. ಮೂಲಸಂಘ ಕಾನೂರುಗಣ ತಿಂತ್ರಿಣಿ ಗಚ್ಚದ ಆಚಾರ್ಯಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದ ಈ ಮಂಡಲಿ ತೀರ್ಥವು ಗಂಗರ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿದೆ. ಒಬ್ಬರಾದ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬರಂತೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷ ಮಂಡಳಿ ತೀರ್ಥವನ್ನು, ಅದರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಗತವೈಭವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಗಂಗರು ನಂದಗಿರಿ ಕುವಳಾಲ ಮಂಣೆ ಶ್ರೀಪುರ ನಿಗುಂದ ಸಿವಗಂಗೆ ತೀರ್ಥಗಳನ್ನು ಜಿನವಾಡಿಯನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಂಡಳಿ ಸಾಸಿರ ಮತ್ತು ಸಾಂತಳಿಗೆ ಸಾಸಿರವನ್ನೂ ಬಸದಿಗಳ ಬೀಡನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಚಾಳುಕ್ಯರಿಂದ ಸೋತರು, ಶರಣಾದರು, ಗಂಗರೂ ಸೋತರು. ಆದರೆ ಗಂಗರು ನಿನಾಮವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಚಾಳುಕ್ಯರಲ್ಲೂ, ಅನಂತರ ಹೊಯ್ಸಳರಲ್ಲೂ ಆಸರೆ ಪಡೆದು ಉಸಿರಾಡಿದರು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಇಡೀ ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸೊರಬ,

ಸಾಗರ, ಹೊಸನಗರ, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ-ಈ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ಸುತ್ತ ಮತ್ತು ವಸತಿ ಮಾಡಿದರು. ಮಂಡಲಿಸಾಸಿರ ಮತ್ತು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಬಸದಿಗಳನ್ನು ಪುನರ್ಭರ್ತಿಸಿದರು, ಹೊಸ ಜಿನಮಂತಿರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು.

ಕೊಪಣ, ಕಲ್ಲಪ್ಪು ತೀರ್ಥಗಳಂತೆ ಮಂಡಲಿ ತೀರ್ಥದ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಮಂಡಲಿ ತೀರ್ಥ ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಶಾಸನ ಸಂಪತ್ತಿದೆ. ಇದನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಧ್ಯಯನ ಅಗತ್ಯವಿದೆ, ಅವಕಾಶವಿದೆ; ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆ ಮಾಹಿತಿ ಭಂಡಾರದತ್ತ ತೋರು ಬೆರಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಮಂಡಲಿ ತೀರ್ಥದ ವಿಶೇಷ ನೆರವಾಗುವ ಶಾಸನ ಸಾಮಗ್ರಿ:

೧. ಮಂಡಲಿಯ ತೀರ್ಥದ ಪಟ್ಟದ ಬಸದಿಯ ಮಂಡಲಿಯ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿತ್ತು. ಮುನ್ನಂ ಧಡಿಗ ಮಾಧವರು ಮಾಡಿಸಿದ ಈ ಪಟ್ಟದ ಬಸದಿಯನ್ನು ತದನಂತರ ಮರವೆಸನಾಗಿ ಮಾಡಿಸಲಾಯಿತು; ಮುಂದೆ ಮತ್ತೆ ಇದನ್ನು ಕಲುಪೆಸನಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಗಂಗವ್ಯಯದವರು ಪಡಿಸಲಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಮಂಡಲಿ ತೀರ್ಥವೆಂದರೆ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಹೋಬಳಿ ಕಲ್ಲೂರು ಗುಡ್ಡದ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ. ಜೈನತ್ವದಿಂದ ವೀರಶೈವರ ಮಡಿಲಿಗೆ ಮತಾಂತರವಾಯಿತು. [ಎ.ಕ.೨, ಶಿವಮೊಗ್ಗ. ೪.೧೧೨೨. ಪು. ೧೦-೧೫: ಅದೇ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ೬.೧೦೬೦. ಹರೆಕೆರೆ. ಪು. ೧೮-೧೯]

೨. ಇತರ ಪೂರಕ ಮಾಹಿತಿ ಇರುವ ಶಾಸನಗಳಿವು.

ಅದೇ : ಶಿವಮೊಗ್ಗ ೯೬,೯೨೪, (ಅತೇದಿ)

ಶಿವಮೊಗ್ಗ ೧೦.೧೦.೧೦೮೫

೩೯.೧೧೨೨;೫೧.೧೧೦೮; ೯೨.೧೧೧೩

ಎ.ಕ. ಲ-೧, ಸೊರಬ. ೧೪೦. ೧೧೯೮.

ಅದೇ : ಸೊರಬ ೨೩೩. ೧೧೩೯.

೨೮. ಮುಕ್ಕಂದತೀರ್ಥ (ಮುಕ್ಕಂದ, ಮುಗುಂದ, ಮುಗುದ, ಮುಗದ): ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮುಕ್ಕಂದ ತೀರ್ಥವು ಸಮ್ಯಕ್ ರತ್ನಾಕರ ಚೈತ್ಯಾಲಯವೂ, ಆದಿನಾಥ ಮಂದಿರವೂ ಇದ್ದ ಜೈನ ಕೇಂದ್ರ .ಸಕಲ (ಪ) ಹಲಸಿಗೆ ಪನ್ನಿಚ್ಛೇದಿಸಿರದೊಳಗೆ ಮಹಾರಾಜವಾಡಿ ನಾನೆಂಬುದು ಭೂಲಲನಾಲಪನಂ + ಅದಕ್ಕೆ ತಿಲಕಮೆನಿಪುದು ಮುಗುದ ಮೂವತ್ತು [ಸೌ. ಇ. ಇ. ೧೧-೧, ೧೨೨,೧೧೨೫. ಮುಗದ. ಸಾಲು೧೩-೧೪]. ಸಮಸ್ತಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸಮೇತನಾದ ನಾಗಾರ್ವುಂಡ ಚಾವುಂಡನ ಮಗ ನಗದೇವ (ಪೊಲ್ಲಿಯಕ್ಕ) ನ ಮಕ್ಕಳು ಮಹಾಸಾಮಂತ ಮಾತೃಂಡ (ಗೊಜ್ಜಯಕ್ಕ) ಮತ್ತು ಚಾವುಂಡರಾಯ. ಮಾತೃಂಡನ ಮಗ ನಾಗ (ಕ) ರಸ ಮತ್ತು ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಮಗ ಬಮ್ಮರಸ (ಬಮ್ಮದೇವ)-ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಮಹಾಸಾಮಂತರು,ಪ್ರಭಾವಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ ರತ್ನಾಕರರು. ಚಾವುಂಡಗಾವುಂಡನು ಮುಕ್ಕಂದ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಸಮ್ಯಕ್ ರತ್ನಾಕರ ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಚೈತ್ಯಗಳಯವನು ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೬೦ ರಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಆಗ ಆಲ್ಲಿ 'ಪಿರಿಯ ಗೋವರ್ಧನದೇವ' ಎಂಬ ಆಚಾರ್ಯರು ಪ್ರಾಧಾನರಾಗಿದ್ದರು, ಅವರು ಚಾವುಂಡ ಗಾವುಂಡನು ನೀಡಿದ ಭೂಮಿದಾನವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೪೫ ರಲ್ಲಿ ಚಾವುಂಡ ಗಾವುಂಡನು ಬಬ್ಬ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಮಹಾಸಾಮಂತ ಮಾತೃಂಡಯ್ಯನು ತನ್ನ ಮುತ್ತಯ್ಯ ಮಾಡಿಸಿದ ಬಸದಿಗೆ ಪಡಿಸಲಿಸಿದನು; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ನಾಟಕ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಸಹ ಮಾಡಿಸಿ ತನ್ನ ಕೀರ್ತಿಶಿಲಾ ಸ್ತಂಭವನು ಆಚಂದ್ರಾರ್ಕತಾರಂಬರಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು [ಸೌ. ಇ.ಇ. ೧೧-೧,೨೮. ಮುಗದ. ೧೦೪೫.ಪು, ೨೧-೨೨]. ಈ ನಾಟಕ ಶಾಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು ಗಮನಿಸ ಬೇಕಾದ ಅಂಶ. ತೀರ್ಥ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂಗರಂಗ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ನೃತ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾಡುವ

ಕಲಾರಾಧನೆಯೂ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಗ. ಬಸದಿಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆ ಭಾಗವಾಗಿ ಕಲಾತ್ಮಕ ಅಭಿನಯ ಆಚರಣೆಗಳೂ ಸೇರಿದ್ದುವು. ಭಂಡಾರಿ ಹುಳ್ಳಚಮೂಪನು ಬಸದಿಯ ಸುತ್ತ ಇರುವ ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯಗೇಹ ಸಹ ಮಾಡಿಸಿದ್ದುಂಟು ಶ್ರವಣ ಬೆಳಗೊಳದಲ್ಲಿ [ಎ.ಕ. ೨, ೪೭೬ (೩೪೫) ೧೧೫೯.ಪು. ೨೯೦]

೨೯. ಮುಳ್ಳುಂದ ತೀರ್ಥ್ಥ: ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲೇ (ಗದಗ ತಾ) ಅಲ್ಲದೆ ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಚೀನವೂ ಮಹತ್ವದ್ದೂ ಆದ ಜೈನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳ್ಳುಂದ ತೀರ್ಥ್ಥವೂ ಒಂದು (ಮುಳುಗುಂದ, ಮುಳುಗುಂದ ಮುಳ್ಳುಂದ, ಮಲುಗುಂದ) ಕ್ರಿ.ಶ. ೯-೧೦ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಅದು ಜೈನಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು[ಎ.ಇ.೮, ೧೯೨. ಸಾಲು: ೪]:ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣಂ :ಸೌ.ಇ.ಇ.೧೧-೧, ೪೭. ೯೯೪. ಸಾಲು : ೧೧. :ಎ. ಇ. ೨೬. ೪.೯೦೬ ಎ.ಕ. ೧೧.೧೧೩.೯೯೨. ದಾವಣಗೆರೆ]. ಮುಳ್ಳುಂದವು ಚತುರ್ಯುಗದ ಪಟ್ಟಣಂ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಧಾನಿ [ಸೌ.ಇ.ಇ. ೫೧೧೫, ೪೦. ಪು. ೫೨] ಎಂದೂ, ದ್ವಾಪರೆ ಮುಳ್ಳುಗುಂದಂ ಕಲಿಯುಗ ರಮ್ಯಂ 1ಅನ್ತಾ ನಾಲ್ಕುಯುಗದೊಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧಮಾಗಿ ನೆಗದ್ದಾಡಿಪಟ್ಟಣ ಮುಳುಗುಂದ ಎಂದೂ [ಸೌ.ಇ.ಇ.೧೧-೧, ೯೭.೧೦೬೨] ಶಾಸನೋಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಮಹಾಪುರಾಣ, ನಾಗಕುಮಾರ ಕಾವ್ಯಗಳ ಖ್ಯಾತಿಯ ಮಲ್ಲಿಷೇಣ ಸೂರಿ [೧೦೫೦] ಮುಳ್ಳುಂದ ತೀರ್ಥ್ಥ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸಾರಿದಾನೆ. ಮುಳ್ಳುಂದ ತೀರ್ಥ್ಥದ ಬಸದಿಯನ್ನು ಸಹ ಶಾಸನ ಹೆಸರಿಸಿದೆ. [ಎ.ಇ. ೧೬,ಪು. ೫೬] .ನಯಸೇನಕವಿ (೧೧೧೨) ಧರ್ಮಾಮೃತ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದು ಮುಳ್ಳುಂದ ತೀರ್ಥ್ಥದಲೇ. ಮುಳ್ಳುಂದ ನಗರದಲ್ಲಿ ಜಿನೋನ್ನತ ಭವನವಿದ್ದು ಚಂದ್ರಿಕವಾಟದ ಸೇನಾನ್ವಯ ಕುಮಾರಸೇನ ಕುಮಾರಸೇನ ಮುನಿಯನು ಶಾಸನ ಸ್ಮರಿಸಿದೆ [ಜೆ.ಬಿ.ಬಿ.ಆರ್.ಎಸ್. ೩೦ ಸಂ ೧೦. ೧ ೧೮೭೪, ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೦೨ ,ಪು. ೧೯೦-೯೧]

೩೦. ಮೈದುವೊಳಲ ದಿವ್ಯ ತೀರ್ಥ್ಫ: ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಇಂದಿನ ಮಂದಗಿರಿ ಬಿಟ್ಟವೇ ಹಿಂದಿನ ಮೈದುವೊಳಲ ದಿವ್ಯ ತೀರ್ಥ್ಫ.ಮೈದುವೊಳಲು ಎಂಬ ಪ್ರಾಚೀನ ರೂಪವು ಮೈದಾಳ ಎಂದು ಬದಲಾವಣೆ ಪಡೆದಿದೆ. ನಾಕಿಸ್ವೆಟ್ಟಿ-ನಾಗವೆ ದಂಪತಿಗಳ ಮಗ ಸಾಹಣ ಬಿಟ್ಟಿಗಾಂಕ. ಚಂದಿಕಬ್ಬೆ (ಚಂದವೆ) ದಂಪತಿಗಳ ಮಗಳು ಮಾಚಿಯಕ್ಕ .ಈಕೆಯ ಪತಿ ಈಶ್ವರ ಚಮೂಪತಿ. ಈತನು ಮಾಹಾಪ್ರದಾನ, ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ದಂಡನಾಯಕನಾದ ಎಱಿಯಂಗಮಯ್ಯನ ಆಶ್ರಯ ದಲ್ಲಿದ್ದು. ಮಾಚಿಯಕ್ಕ ಅನೂನಗೂಣರತ್ನ ಮಂಡನೆ ಮತ್ತು ಚಾತುರ್ವಣಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯದಾತೆ. ಈಕೆ ಹನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿ ಆಗಿದ್ದ 'ಮೈದುವೊಳಲು ದಿವ್ಯ ತೀರ್ಥ್ಫ'ದಲ್ಲಿ ಸದ್ಧರ್ಮಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಜಿನಮಂದಿರವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದಳು. ಬಸದಿ ಮಡಿಸುವುದರ ಸದ್ಧರ್ಮಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಜಿನಮಂದಿರವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದಳು .ಬಸದಿ ಮಡಿಸುವುದರ ಜತೆಗೆ ಬಸದಿಯು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ 'ಪದ್ಮಾವತಿ ಕೆಱು' ಯನ್ನೂ ಜಿನಶಾಸನ ದೇವಿಯ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಆತೀರ್ತದ ಬಸದಿಗೂ, ತೀರ್ಥ್ಫದ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೂ ದಾನವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟಳು [ಎ.ಕ. ೧೨, ತುಂಕೂರು.೩೮.೧೧೬೦]. ಇಂದಿಗೂ ಆ. ಬೆಟ್ಟದ ತೀರ್ಥ್ಫವೂ, ಕೆರೆಯೂ ಇದೆ ;ಪದ್ಮಾ ವತಿಕೆರೆಯ ಹೆಸರು ಮೈದಾಳದ ಕೆರೆ ಎಂದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ತುಮಕೂರಿನ ಜೈನ ಸಮಾಜದವರು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಪೂಜೆ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

೩.೧ ಮೈಳಾಪತೀರ್ಥ್ಫ: ಬೆಳಗಾವಿಜಿಲ್ಲೆಯ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರದ ಸೈದತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಎಲ್ಲಮ್ಮನು ಗುಡ್ಡವೇ ಸುಮಾರು ಮುನ್ನೂರು-ನಾನ್ನೂರು ವರ್ಷಕಾಲ ಜೈನ ಪವಿತ್ರ ತೀರ್ಥ್ಫ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಿಸಿದ ಮೈಳಾಪ ತೀರ್ಥ್ಫ.ಇದನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಶ್ರೀವಕವಿಯು ಸಮಯ ಪರೀಕ್ಷೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ:

ಧರೆಯೊಳ ಮುಟ್ಟದೆ ನೆಗೆದಂ

ತರಿಕ್ಷದೊಳೆಲಿಸಿ ನಿಂದ ಮೈಳಾಪ ಜಿನೇ

ಶ್ವರ ತೀರ್ಥ್ಫದತಿಶಯಮನಾ

ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಟ್ಟರ ಪಟ್ಟ ಜಿನಾಲಯ ಇದ್ದದ್ದೂ ಮೈಳಾಪ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ. ಜೈನ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಾದ ಸವಣರಿಗೆ ದತ್ತಿಯಾಗಿ ಕೊಡಲಾದ ಸ್ಥಳ ಈ 'ಸವಣದತ್ತಿ' ಸವಣದತ್ತಿ ಎಂಬ ಈ ಶಬ್ದವು ಜನರ ಉಚ್ಚಾರಾನುಗುಣವಾಗಿ ಸವಂದತ್ತಿ-ಸೌಂದತ್ತಿ-ಸೌದತ್ತಿ ಎಂದಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರಜರಿಗೆ ಸೌದತ್ತಿಯ ಮೈಳಾಪತೀರ್ಥವು ಶತಮಾನಗಳವರೆಗೆ ಮನೇದೇವರೂ, ಮನೆದೇಗಲುವೂ ಆಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಇದು ಬೆಳ್ಳೂಲ (ಧವಳ) ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿತ್ತು. ಮೈಳಾಪ ತೀರ್ಥದ ಮಹಿಮೆ, ಬಸದಿಗಳು. ಆಚಾರ್ಯ ಪರಂಪರೆ ,ದಾನದತ್ತಿಗಳು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ರಾಜ ರಾಣಿಯರು-ಇವೆಲ್ಲ ವಿವರಗಳೂ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ನಮೂದಾಗಿದೆ.[ಜೆ.ಬಿ. ಬಿ. ಆರ್.ಎ ಎಸ್. ೩೦, ಸಂ ೨ ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೭೬,ಪು ೧೯೪ ,ಸಾಲುಳ.:ಸೌ.ಇ..೧೫, ೫೩೦.೧೦೫೯. ಮೊರಬ (ಧಾಜಿ/ಮೊರಬತಾ).; ಸೌ.ಇ.ಇ. ೨೦,೧೩.೧೩ ೮೭೫-೭೬. ಸವದತ್ತಿ :ಎ.ಇ.೬.೫೫. ೧೦೫೩: ಸೌ. ಇ.ಇ.ಇ. ೮, ೭೧.೧೦೬೬.: ಕ.ಇ.೬೬೮.೧೨೦೩ ಇತ್ಯಾದಿ] ಮೈಳಾಪತೀರ್ಥ: ಶಾಸನಗಳ ಆಧಾರ'ಎಂಬ ಸಂಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು [ಹಂಪ.ನಾಟ್ಯರಾಜಯ್, 'ಸಮ್ಮಿಲನ' (ಸಂ) ಡಾ.ಎಂ. ಎ.ಜಯಚಂದ್ರ(೧೯೯೪),ಪು. ೧೭-೨೦]

೩೧. ವೈಷಭಗಿರಿ ತೀರ್ಥ: ಕನ್ನಡ ಅದಿಕವಿ ಪಂಪನ ತಮ್ಮನಾದ ಜಿನವಲ್ಲಭನು ರಚಿಸಿದ ಗಂಗಾಧರಂ ಶಾಸನ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧಾಗಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ವೈಷಭಿ ತೀರ್ಥದ ಪ್ರಸ್ತಾವಿದೆ. ಈಗಿನ ಆಂಧ್ರಪದೇಶದ ಕುರ್ನಾಟಗ್ರಾಮದ ಹತ್ತಿರ ಇರುವ ಬೊಮ್ಮಲಗುವೇ ವೈಷಭಗಿರಿಯೆಂಬ : ' ಸಬ್ಬಿನಾಡ ನಟ್ಟಿ ನಡುವಣ ಧರ್ಮಪುರದ +ಉತ್ತರ ದಿಗ್ಭಗದ ವೈಷಭಗಿರಿಯೆಂಬ +ಅನಾದಿ ಸಂಸಿದ್ಧ ತೀರ್ಥದ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಶಾಭಾಗದೀ ಸಿದ್ಧ ಶಿಲೆಯೊಳ್ಳಮ್ಮ ಕುಲದ್ರವಮಾದ್ಯಂತ ಜಿನಬಿಂಬಗಳುಮಂ ದಿಶಾಭಗದೀ ಸಿದ್ಧ ಶಿಲೆಯೊಳ್ಳಮ್ಮ ಕುಲದ್ರವಮಾದ್ಯಂತ ಜಿನಬಿಂಬಗಳು ಮಂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಿಯುಮಂ ಪೆಱವುಂ ಜಿನ

ಪ್ರತಿಮೆಗಳುಮಂ ತ್ರಿಭುವನ ತಿಲಕಮೆಂಬ ಬಸದಿಯುಮಂ ಕವಿತಾಗುಣಾಣ್ಣವಮೆಂಬ ಕೆಱಿಯುಮಂ ಮದನ ವಿಳಾಸಮೆಂಬ ಬನಮುಮಂ ಮಾಡಿಸಿದಂ '[iAP.ಕರೀಂನಗರ೩.] ವೈಷಭಗಿರಿತೀರ್ಥವು 'ಅನಾದಿ ಸಂಸಿದ್ಧ ತೀರ್ಥ' ವೆಂದು ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಈಶಾಸನವೇ ಹೇಳಿರೆ ಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತಲ್ಲೂ ೨-ಶ. ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಅದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿರಬೇಕು. ಸು.ಕ್ರಿಶ. ೯೫೦ ರಲ್ಲಿ ಜಿನವಲ್ಲಭನು ಇಲ್ಲಿ 'ತ್ರಿಭುವನ ತಿಲಕ'ವೆಂಬ ಬಸದಿಯನ್ನೂಕೆರೆ ಮತ್ತು ಆರವೆ (ಬನ-ತೋಟ) ಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಜೈನ ಶ್ರಾವಕನ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ್ದನು. ತ್ರಿಭುವನತಿಲಕ ಬಸದಿಯು ಆದಿನಾಥ ತೀರ್ತಂಕರರ ಜಿನ ಚೈತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅನೇಕ ಜಿನಾಲಯ ಜಿನಬಿಂಬ ಜಿನಾಶಾಸನ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಗಳಿಂದ ವೈಷಭಗಿರಿ ತೀರ್ಥವು ದಕ್ಷಿಣ ವೃಷಾಬಾದ್ರಿಯಾಗಿ ಲೋಕಸ್ತುತಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿತ್ತು.

೩.೨. ಶ್ರೀಪರ್ವತ ತೀರ್ಥ: ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದ ಕರ್ನೂಲು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ, ಹಾಗೂ ತಿಂಗಳದ್ದಾ- ಕೃಷ್ಣಾನದಿಗಳ ಸಂಗಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಶ್ರೀಪರ್ವತ ತೀರ್ಥವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜೈನತೀರ್ಥವೆಂದು ಸಮಯಪರೀಕ್ಷೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಿವ ಕವಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ (೨-೫೨೪). ಈ ಕುರಿತುಲ ಸಿಗುವ ಇತರ ಪೋಷಕ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಸಂಚಯಿಸಬೇಕು.

೩.೩. ಸಿವಗಂಗೆಯ ತೀರ್ಥ: ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ನೆಲಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಸಿವಗಂಗೆ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೂ ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿ ಶಾಂತಲಾದೇವಿಗೂ ಇರುವ ಬಾಂಧವ್ಯದ ಬೆಸುಗೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಚಿಂತನೀಯವಾದುದು. ಗುರುಗಳ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವರೆ ಪೆತ್ತತಾಯಿಗುಣನಿಧಿ ಮಾಚಿಕಬ್ಬೆ ಪಿರಿಯಪೆರ್ಗ್ಗಡೆ ಮಾರಸಿಂಗಯ್ಯ ತಂದೆ ಮಾವನುಂ ಪೆರ್ಗ್ಗಡೆ ಸಿಂಗಿಮಯ್ಯಂ ಅರಸಂ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನಿಪಂ ವಲ್ಲಭಂ ಜಿನನಾಥಂ ತನಗೆಂದುಮಿಷ್ಟದೆಯ್ಯಂ ಅರಸಿ ಶಾಂತಲಾದೇವಿಯ ಮಹಿಮೆಯಂ ಬಣ್ಣಿಸಲು ಬಕ್ಕುಮೆ ಭೂತಳೊದೊಳು ||

ಸಕವರ್ಷಂ ೧೦೫೧ ಮೂಱುನೆಯ ವಿರೋಧಿ ಕ್ರಿತ್ನವತ್ನರದ ಚೈತ್ರಸುದ್ಧ ಪಂಚಮೀ ಸೋಮವಾರದಂದು ಸಿವಗಂಗೆಯ ತೀರ್ಥದಲು ಮುಡಿಸಿ ಸ್ವರ್ಗತೆಯಾದಳು [ಎ.ಕ. ೨, ೧೭೬ (೧೪೩) ೧೧೩೧.ಪು. ೧೩೧.ಸಾಲು : ೮೭. ಸಾಲು: ೮೭-೯೭]ಸಿವಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಅದಳ ಜಿನಾಲಯಂಗಳು ಇದ್ದುದನ್ನು ಶಾಸನ ಶ್ರುತ ಪಡಿಸಿದೆ [ಎ.ಕ. ೯, ನೆಮಂ ೮೪.೧೧೪೧. ಸಿವಗಂಗೆ]. ಅದಳವಂಶ ಶಿಖಾಮಣ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನು ಇದನ್ನು ಜೈನ ಕುರುಹುಳಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಅವೆಲ್ಲ ಇದ್ದುವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಶಾಸನಗಳು ದಾಖಲೆಯಾಗಿವೆ. ಎಲ್ಲೋರ, ಬಾದಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಸಿವಗಂಗೆಯಲ್ಲೂ (ಶೃವ, ವೃಷ್ಣವ) ಜೈನ ದೇವಾಲಯಗಳು ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ನಂದಿ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲೂ ಇದೇ ರೀತಿ ಇದ್ದಿತು. ಬೆಟ್ಟದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಜೈನ ಬಸದಿ ಇದ್ದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಬಸದಿ, ಗಂಗರ ಪಟ್ಟಜಿನಾಲಯ ಹಿಂದೂ ಗುಡಿಯಾಗಿ ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಸು. ೧೩.ಶ.ದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿ, ಅದರ ವಾಸ್ತು-ಶಿಲಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಾದುವು.

ಶಾಂತಲಾದೇವಿಯು, ಹೊಯ್ಸಳಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯವಾದ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ದ್ವಾರಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ಶ್ರವಣ ಬೆಳುಗೊಳೆ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸಲ್ಲೇಖಿನ ವ್ರತ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಇದ್ದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾರಣಗಳಾಗಲಿ, ಸಾಂಸಾರಿಕ ಒತ್ತಡಗಳಾಗಲಿ ಖಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಿವಗಂಗೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಇದ್ದ ಜೈನಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಪ್ರಾಶಾಂತ ಪರಿಸರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನೂ ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಕುಂದಾಚ್ಚಿಯು ಏಳನೆಯ ಶ. ದಲ್ಲಿ ಲೋಕತಿಲಕ ಜಿನಾಲಯ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಶ್ರೀಪುರ (ಶ್ರೀಗಿರಿಪುರ-ಸಿಡಿಪುರ,) ಕೋಳಾಲ (ಕುವಲಪುರ , ಎಂಬುದು ಈ ಕೋಳಾಲವೇ ಹೊರೆತು ಕೋಲಾ ಅಲ್ಲ). ನಿಗುಂದ (ನಿಡುಗುಂದ)ಮಾಗಡಿ, ಕಲ್ಲೆಹ (ಕಲ್ಯ), ಹೊಸುರು (ಹೊಸಪಟ್ಟಣ), ಮಂಣೆ -ಇವೆಲ್ಲ ಜೈನ ಕೇಂದ್ರಗಳೂ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುವು. ಶಾಂತಲೆಯೇ ಕಟ್ಟಿಸಿದ, ಘನತರ ಕೂಟ ಕೋಟಿಯುತ ಪಾರ್ಶ್ವಜಿನೇಶ್ವರ ಗೇಹವು ಜಗಜನನುತಮಾಗಿ

ಸಿಂದಘಟ್ಲಾದಲ್ಲಿ (ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಪೇಟೆ ತಾ || ; ಮೇಲುಕೋಟೆ ಸಮೀಪ) ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿತ್ತು ; ಪತಿಯ ಹೆಸರಿನ ಅದಳ ಜಿನಾಲಯಗಳು ಸಿವೆಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಜೈನ ಬಸದಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಆಕೆ ತನ್ನಮರಣದ ಮಹಾನವಮಿಗೆ ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದಂತೆ ತಿಳಿಯ ಬಹುದು.

ಹೀಗೆಯೇ ಚಿಪ್ಪಗಿರಿತೀರ್ಥ, ಪ (ಹ) ನಸೋಗೆಯ ತೀರ್ಥ,
ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ತೀರ್ಥ- ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಕುರಿತೂ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲೇಖಗಳಿವೆ.